TEL YAYINLARI

gogol

hikayeler

gogol hikayeler

TEL YAYINLARI

gogol

HİKAYELER

türkçesi

ahmet ışık

ö. f. toprak

HİKÂYELER / Gogol / Türkçesi: Ahmet Işık - Ö. F. Toprak / Dizgi: Yeni Gür Matbaası / Baskı: Haşmet Matbaası / Tel Yayınları: 39 / Hikâye dizisi: 2 / Cağaloğlu Meydanı 25/9 — İstanbul / Tel: 26 77 54 P. K. 636 / Birinci Basım Mayıs 1973

Gogol

HİKÂYELER

türkçesi
AHMET IŞIK
Ö. F. TOPRAK

TEL YAYINLARI : 33
Hikâye Dizisi 2

İKİ SOYLU KİŞİNİN HİKÂYESİ

NİKOLAY VASİLYEVİÇ GOGOL
YA DA
«GÖZYAŞLARIYLA GÜLMEK»

Moskova'da büyük bir mezarlık. Kapısında güller satılıyor. Ekber Babayef ile birer demet gül alıyoruz oradan. Kapıdan içeriye girince, rengarenk çiçeklerle donatılmış bir parka girdik sandım. Çam ağaçları, ardıç ağaçları ve çiçekler çiçekler..

Babayef: «Çehov'la Gogol de burada yatıyor.» dedi, bana. İkisinin de mezarının üzerinde birer büstü var. Gogol ince alaycı bakışlarla düşünüyor. Onun parlak tunçtaki yüzünü seyrederken **«Ölü Canlar»**ın 258 inci sayfasında söylediği sözleri anımsıyorum: **«Tanrının emri ile şu tuhaf kahramanlarımla, sürüklenip giden şu koca hayatı, herkesin görebileceği alay ile ve kimsenin göremiyeceği göz yaşlarıyla daha ne kadar seyredeceğim?»** sözlerini, Gogol okurları belleklerinde tutmalıdırlar.

Bu kitapta okuyacağınız, **Kaput, Burun, Fayton** hikâyeleri, Gogol'ün **Petersburg Hikâyeleri** içinde, onun **gözyaşlarıyla gülmek** diye tanımladığı hayatı en iyi anlatan üç parçadır.

Gogol'ün Kaput hikâyesi, konu ve taşlama açısından hemen en önemli üç hikâyesinden biri denebilir. Yazar burada, Çarlık Rusyasının ilkelliğine,

eşitsizliğine karşı duyduğu hıncı göstermektedir Akakiy Akakiyeviç'in acılardan acı hayatı, on dokuzuncu yüzyılda, Rusya'da küçük insanların çektiklerinin bir parçasıdır sadece. Ünlü eleştirmen Belinski, Gogol'ü şöyle tanımlamıştır: «Hayatımızın şairi». Gogol'ün yakın arkadaşlarından Annenkov, yazarın bu hikâyeyi nasıl yazdığını şöyle anlatıyor: «Bir gün Gogol'ün yanında ava çok meraklı küçük bir memurun başından geçen olay anlatıldı. Bu küçük memur, yıllarca sabırla biriktirdiği 200 ruble ile güzel bir av tüfeği alır. Yeni tüfeği ile ilk ava çıktığı gün sandala biner. Ama nasılsa tüfek suya düşer. Memur evine hastalanarak döner. Yüksek ateşle günlerce yatar. Ancak arkadaşları aralarında para toplıyarak ona bir tüfek alırlar, memur o zaman iyileşir. Bu hikâye anlatılırken herkes kahkahalarla güldü. Yalnız Gogol gülemedi. Uzun süre düşünceli kaldı. Kaput'un konusu böylece doğdu. Bu hikâye 1834 te anlatılmıştı. Bu hikâyeyi sekiz yıl sonra ortaya çıkardı. 1842 de ilk yayınlandığı zaman soylu kişiler, hikâyeyi iyi karşılamadılar. Kont Strogov'un kaput üzerine şöyle konuştuğu söylentisi vardır:

«Şu Gogol'ün Kaput'u ne korkunç hikâye. Kalikin köprüsündeki hayalet, hepimizin kaputlarımızı sırtımızdan çıkarır. Bu hikâyeyi okurken ne duruma geldiğimi siz düşünün.» Bunlar belki söylenmiştir ama, Yenilikçi Rus hikâyesinin ilk örneği, hem de en güzel örneği Kaput'tur diyenler yanılmıyorlar herhalde.. Çünkü Gogol, özellikle bu hikâyesi ile Tolstoy, Dostoyevski, Çehov üzerinde etkili olmuştur. Çağdaşları bunu açık açık söylüyorlar.

Gogol, 1833 te **Burun**'u yazmaya başlamıştır.

1835 de bitirerek, Moskovski Nabludatel dergisine gönderdi. Fakat derginin Yazı işleri müdürü, hikâyeyi beğenmediği için geri verdi. Bu hikâyenin taşlama değerini, anlatma tekniğini Puşkin görebildi ve 1836 yılında yönetimi altında bulunan Saremennik dergisinde yayınladı. Altına şöyle bir not koydu: «Gogol, uzun süre bu taşlamanın yayınlanmasını istemedi, ama biz, bu hikâyeyi o kadar şaşırtıcı, öyle akla sığmaz, öyle neşeli bulduk ki, bu zevki okurlarla paylaşmak için, onu yayınlama konusunda Gogol'ü güçlükle ikna edebildik.»

Fayton'un 1835 te yazıldığı biliniyor. Buradaki olaya şuradan gelmiş Gogol: Viergorski adında dalgınlığı ile ünlü bir arkadaşı varmış. Bir gün, Başkentteki bütün politikacıları yemeğe çağırmış, ama o gün yemeği unutarak, başka bir yere gitmiş, geç vakit evine döndüğü zaman yemeği anımsamış. Ertesi gün özür dilemek için bir gün önce resmi giysilerle evine gelmiş olan konuklarını birer birer dolaşarak, bağışlamalarını sağlamış. Herkes onu sevdiği ve dalgınlığını da bildiği için kendisini gülerek karşılamışlar. Puşkin, Fayton'u okuduktan sonra, arkadaşı Pletnev'e yazdığı mektupta «Gogol'e hikâyesi için çok teşekkür ettiğimi kendisine iletiverin.» demiştir. İlk kez 1836 da Savremennik dergisinde yayınlanmıştır. Bu hikâyeye de büyük değer veren ünlü eleştirmen Belinski: «Fayton ustaca yazılmış ince bir alaydır. Gogol, Çarlık Rusyasının bütün özelliklerini en küçük ayrıntılarına kadar nasıl bildiğini gösteriyor. Bu gibi özellikleri her insan, her dakika, yanında görür ama, bunları ancak bir Gogol yazabilmiştir.»

Baştaki büyük hikâye, «Mirgorod Hikâyeleri»n-

den en ünlü olanıdır. İki soylu kişinin, İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç'in birbirlerine nasıl küstüklerini anlatır. Bu uzun hikâye üzerine yine Belinski'nin düşüncelerini okutalım sizlere: «Bu hikâyede anlamsız gibi görünen hareketleri, alışkanlıkları ve avarelikleriyle birbirine sıkı sıkıya bağlı iki arkadaş vardır. Okuyunca göreceksiniz, bu iki yakın dost, sanki birdenbire, birbirlerinin amansız düşmanları olurlar. Adeta ömürlerini, birbirleri aleyhine açtıkları davalarla eskitirler. Fakat, niçin bu iki eski arkadaş, birdenbire düşman olurlar birbirlerine?.. Bu düşmanlık, kişiliklerindeki bazı özelliklerden maydana gelmiştir. Yazarın ustalığı burada görülür. Bu noktayı çok ince bir biçimde, sayfalardan bize duyurmaktadır. İvan İvanoviç, ağır başlı, çok ince ruhlu, güzel konuşmayı seven, zenginliği ve çiftliği ile onur duyan bir kişidir. Bir çok boş, anlamsız huyları ve alışkanlıkları olan güzel görünmesini seven ve kendisine çok önem veren bir insandır. Bu adamın belli bir hayatı vardır, gezintiye çıkacağı, yatacağı zamanlar hep aynıdır. Hayatında en çok sevdiği şey kavun yemektir. Ama onu bile rasgele yemez. Öğle yemeklerinden sonra yer ve çekirdeklerini ayırdığı özel kâğıdın üzerine hangi tarihte yediğini, o sırada yanında kimin bulunduğunu yazar. Enfiye ikram etmek için, kibarca bir formülü vardır. İvan Nikiforoviç ise bir çok özellikleri İvan İvanoviç'ten ayrı olmakla beraber o da bir takım alışkanlıklar, kaprisler içinde yaşar. Hikâyede, bu iki dost tipi, bize bir çok soylu kişiyi anımsatır. Burada yazarın tip yaratmaktaki eşsiz yeteneğini övmek gerekir. O dönemin Rus toplumu içinde Gogol'ün kahramanları gerçekten yaşamaktadır. Bu uzun hikâyeyi okurken, o döne-

min bütün yaşayışı, yönetim tarzı, Rus mahkemeleri, yargıçlar, üyeler, kâtipler, odacılar gözlerimizin önünde canlı canlı dururlar. Örneğin Mirgorod kenti mahkemesindeki kâtip, bütün Ukrayna mahkemelerindeki kâtiplerden biridir. Yazarın öbür eserlerinde olduğu gibi, bu hikâyesinde de o sıralardaki Rus toplumsal hayatını ve Rus tarihini bellekte tutarak okumak gerekir. O zaman, olanlar bitenler sizi hiç yadırgatmıyacaktır.

Bu hikâyede, Gogol'ün özellikle «Gözyaşlarıyla gülmek» olarak tanımladığı bir takım insanları gözünüzün önüne getirerek güleceksiniz. Gogol, okuru sonuna kadar eğlendirici bir biçimde getirir, ama sonunda hüzün başlar. Artık gözlerimizde canlanan güzel Ukrayna ve oradaki insanlar yoktur. Gogol, böylece hikâyesine «Baylar, bu dünya üzüntülüdür» sözleriyle son verir.

Gogol'de derin bir slâv mistisizmi vardır. Bu misyik ruh bunalımı hemen her hikâyesinde açık seçik görülür. Bu ruh hâlinin analizini, ünlü yazarlar şöyle açıklıyorlar: «Gogol, çocukluğundanberi hep hastalıklarla boğuşmuştur. 43 yıl süren ömrünün son zamanlarında sağlığı iyice bozuldu. Büyük yazar, kendisinde çeşitli hastalıklar olduğunu sanıyor ,bir doktordan öbür doktora koşuyordu. Bu ruh hâline bağlı olarak, morali de iyice bozulmuştur, mistisizme böylece kolaylıkla kaymıştır. En büyük direnme gücünü din'de görmeye başladı. Gezdiği dolaştığı Avrupa'da, içinde yaşadığı dar ve kapalı çevre, etrafını saran dindar insanlar, Gogol'ün moralini büsbütün bozmuştu. Gogol, öyle bir noktaya geldi ki, o zamana kadar yazdığı eserleri baştan başa, günah dolu isyankâr bir edebiyat çalışması olarak görmeye başladı.

Gogol, hastalığı kökünden geçirmek ve o tarihe kadar yaptığı günahkâr edebiyat çalışmasını bağışlatmak için, (Arkadaşlarıma yazdığım mektuplardan parçalar) adlı kitabını yayınladı. Gogol, bu kitabında büyük bir pişmanlıkla, yurtdaşlarına sabır ve herşeyi tanrıya bırakmalarını, tanrıya inanmalarını sâlık veriyor, toprak köleliğinin tanrının yapısı olduğuna onları inandırmaya çalışıyor.

Bu eserin çıkışı üzerine, o dönemin hemen bütün edebiyat eleştirmenleri Gogol'a din çığırtkanı, **cehaletin peygamberi** sözleriyle hücum ettiler. Gogol, bu saldırılara pek gücendi, kendisini savunmak istedi, bunun olanaksız olduğunu anlıyarak, kusurlarını kabul etti.

Gogol, artık bunalımlar ve kararsızlıklar içinde boğuluyordu. Bu nedenle **Ölü Canlar**'ın ikinci kitabını yazmakta kuşkuya düştü. Gerçi Gogol, Ölü Canlar'ın ikinci kitabını daha 1840 yılında yazmaya başlamış, 1842 yılında bitirmişti. Tam bu sırada geçirdiği şiddetli bir ruhsal bunalım sonucu, eserin taslağını yaktı.

Kısa bir süre sonra yaptığına pişman oldu ve eseri yeniden yazmaya koyuldu. Hastalıklı bünyesi yüzünden istediği gibi çalışamıyordu. Rusya'dan uzakta idi. Rusya gerçeklerinden kopmuştu. Rusya'ya dönmek istedi, fakat yıllardır hayal ettiği Kudüs yolculuğunu öne almayı yeğ tuttu. Hiç bir yerde bulamadığı ruh huzurunu Kudüs'te de bulamadı. Geçirdiği bunalımlarla yıkılmıştı artık. Böyle perişan bir moralle 1848 de Rusya'ya döndü. Biraz toparlanıp Ölü Canlar'ın ikinci kitabını yeniden yazmaya başladı. İşte tam bu sırada Matvey Konstantinovski adlı papazla tanıştı. Burada ip, tekrar incelmeye doğru aşağıya sarkıyordu. Hastalıklarla bitkin olduğu halde, perhizlere, oruçlara tekrar

girdi. Ölü Canlar'ın ikinci yazılışı bu sırada bitti. Eserini, dini açıdan sansür ettirmek için metropolit Filaret'e göndermeyi tasarlıyordu. Metropolit'le bağlantı kuramadı, gelen yeni bir bunalım, onu eserini ateşte yakmaya kadar götürdü. Büyük çekiler içinde 4 mart 1852 yılında öldü.

Ö. F. TOPRAK

İKİ SOYLU KİŞİNİN HİKÂYESİ

Birinci Bölüm

İvan İvanoviç ve İvan Nikiforoviç

İvan İvanoviç'in çok güzel bir kürklü kaftanı vardır. Çok seyrek görülen bir şey bu. Hele kürklerine bir bakınız. Aman tanrım, ne kürkler. Gümüş gibi pırıl pırıl. Başka birinde bunun benzeri varsa, nesine isterseniz bahse girişirim. Tanrı aşkına, şuna bir bakınız, özellikle biriyle konuşurken, yandan bakınız, bu ne hoş manzara. Kalemle yazmak mümkün değil, kadife, gümüş, ateş, aman tanrım Aziz Nikola, ey tanrının sevgili kulu. Ne olur, benim de böyle bir kaftanım olsaydı.. İvan İvanoviç, bunu daha Agafiya Fedoseyevna, Kief'e gelmeden önce diktirmişti. Agafiya Fedoseyevna'yı tanır mısınız? Hani şu, başkanın kulağını ısırmıştı, işte o ta kendisi..

İvan İvanoviç çok iyi bir adamdır. Mirgorod'da çok güzel bir evi vardır. Bu evin dört bir yanı, meşe sıralar üzerine kurulmuş ve içinde kanepeler bulunan geniş **sundurmalarla çevrilidir.** Hava çok sıcak olduğu zamanlar İvan İvanoviç, kaftanını ve hırkasını çıkarır, yalnız iç gömleği ile sundurmalar altında dinlenir, bahçede ve sokakta olup bitenleri seyreder. Evinin tam pencereleri di-

binde, elma ve armut ağaçları vardır. Görseniz bayılırsınız. Yalnız pencereyi şöyle bir açsanız, dallar hemen odaya girerler. Bunlar, bütün evin önünde olanlar, bir de bahçedekileri görseniz.. Orada neler yok? Erikler, kirazlar, vişneler, çeşit çeşit sebzeler, ayçiçekleri, hıyarlar, kavunlar, fasulyalar görürsünüz. İlerde harman yeri ve demir atelyesi de vardır.

İvan İvanoviç çok iyi bir insandır. Kavunu çok sever. Yiyecekler içinde, en sevdiği şey, kavundur. Yemek yer yemez, sadece bir gömlekle sundurmanın altına gider ve hemen Gapka'ya, iki kavun getirmesi için seslenir. Kavunları kendisi keser, çekirdeklerini özel bir kâğıda ayırır ve kavunu yemeye başlar. Sonra, Gapka'ya hokka kalem getirmesini söyler ve çekirdeklerin bulunduğu kâğıda : «Bu kavun şu tarihte yenmiştir.» diye yazar. Eğer o sırada, bir konuğu varsa: «Filân da yemiştir.» diye ilâve eder.

O tarihte Mirgorod'un yargıcı, İvan İvanoviç'in evine, her zaman hayran hayran bakardı. Evet, bu evceğiz hiç te fena değildir. Onun, dört bir yanma sonradan yapılmış olan büyük, küçük yapılar pek hoşuma gider. Bu evlere uzaktan bakınca, gözleme dolu bir tabağı ya da daha iyi bir benzetişle, ağaçta bitmiş olan mantarları andıran, sadece birbiri üzerine oturtulmuş damlar görünür. Çatılar kamışlarla örtülüdür. Söğüt, meşe ve iki elma ağacı, dağılan dallarıyla damların üzerine yaslanmıştır. Sokağa doğru bir çıkıntı yapan, badana edilmiş oyma kepenkli küçük küçük pencereler, ağaçlar arasından farkedilir. Hoş bir manzaradır bu.

Bana sorarsanız. İvan İvanoviç çok iyi bir insandır. Onu herkes gibi Poltava komiseri de tanır.

Daroş Tarosoviç Puhivoçka, Haral'dan her dönüşte kendisine uğrar, hal hatır sorar. Kolibert'te bulunan papas Petro, evinde toplanan konukların sayısı beşi bulduğu zaman, İvan İvanoviç kadar din görevini yapan ve yaşamasını bilen başka bir kişiyi tanımadığını daima söyler.

Şimdi beni iyi dinleyin. Tanrım, zamanlar ne çabuk geçip gidiyor. İvan İvanoviç, eşini kaybedeli on yılı geçti bile. Hem de ne kadar çabuk ? İvan İvanoviç'in çocuğu olmamıştır. Nedenini bilmiyorum. Gapka'nın çocukları vardır ve sık sık bahçede koşuşurlar. İvan İvanoviç her zaman bu çocuklara, ya birer simit, ya birer dilim kavun ya da birer armut verir. Kiler ve mahzenlerin anahtarları hep Gapka'da durur. Yatak odasındaki büyük sandığın ve orta odanın anahtarları ise İvan İvanoviç'in yanındadır ve bunlara kimsenin el sürmesini istemez. Gapka, tombul bacakları ve kırmızı yanaklarıyla uzun elbiseler içinde dolaşan sağlıklı bir kadındır. Gam, kasavet bilmez.

Sözü getirelim gene kahramanımıza. İvan İvanoviç, tanrısına çok düşkün bir adamdır. Her pazar, kürklü kaftanını giyer ve kilisenin yolunu tutar. İçeri girdikten sonra herkese eğilerek selâm verir. Ekseriya koronun bulunduğu sete çıkar ve gayet güzel bir basla topluluğa katılır. İvan İvanoviç, tören bittikten sonra dilencileri bir bir dolaşır, hatır sorar. Onun yaradılışında iyilik severlik olmasaydı o, böyle üzünç veren işlerle uğraşmazdı. Yama yama üstüne vurulmuş ve parçalanmış bir elbise ile duran fakir kadınların en düşkününü seçerek :

«Merhaba biçare kadın, nerelisin sen?»

«Ben, sabahleyin karşı çiftlikten geldim. Üç gündür bir şey yemedim. Çocuklarım kovdu beni. Ya işte böyle.»

«Vah zavallıcık, peki buraya neye geldin?»

«Ne yapayım, çaresiz kaldım, belki bir hayır sever ekmek parası verir diye sabah karanlığında, gönlünüzden kopanı istemeye geldim.»

İvan İvanoviç, her zamanki gibi sözlerini sürdürerek :

«Hım, herhalde ekmek istiyorsun.»

«İyi bildiniz, köpek gibi açım çünkü.»

İvan İvanoviç, alışa geldiği gibi cevap verir:

«Hım, herhalde ekmeğin yanında et de olsun istersin?»

«Evet, pek sayın efendim, lutfederseniz memnun olurum.»

«Hım, et ekmekten daha iyi değil midir?»

«Bir aç insan bunu nasıl ayırdetsin? Her şey, lutfedeceğiniz her şey iyidir.»

Bu sırada, yoksul kadın alışkanlıkla avcunu uzatır İvan İvanoviç'e:

«Haydi Tanrı yolunu açık etsin, hâlâ ne duruyorsun? Seni dövmeden çekil buradan.»

Buna benzer soruları, ötekilere de sorduktan sonra, gülümsiyerek evine döner, ya bir kadeh votka içmek için komşusu İvan Nikiforoviç'e uğrar ya da Polis Müdürüne, yargıç'a yarenliğe gider.

İvan İvanoviç, kendisine bir armağan verildiği vakit, çok mutlu olur. Armağanı çok sever.

İvan Nikiforoviç, çok iyi bir adamdır. Onun evi, İvan İvanoviç'in eviyle yanyanadır. Aralarında, dünyada pek nadir görülen bir dostluk vardır. Eski zamanlarda olduğu gibi, mavi kollu, kahverengi bir ceket giyen ve pazar günleri yargıçlarda yemeğe

kalan Anton Prokofyeviç Pupopuz, İvan Nikiforoviç ile İvan İvanoviç'i birbirine şeytanın ipliği ile bağlandığını söyler. Birisi nerede konuk ise, öbürü de oraya gider.

İvan Nikiforoviç, dünya evine hiç girmemiştir Onun evlenmiş olduğunu söylerlerse de bu tamamen uydurmadır, yakıştırmadır. Ben, İvan Nikiforoviç'i çok eskiden tanırım. Onun hiç bir zaman, evlenmek isteğinde bile bulunmadığını söyliyebilirim size. Bütün bu söylentiler nereden çıkıyor? Bundan başka, bir de İvan Nikiforoviç'in kuyruklu olarak dünyaya geldiğini söylerler şurada burada. Fakat bu uydurma sözler, bu gevezelikler o kadar yersiz, anlamsız ve insafsızcadır ki, ben bulunduğu ve böylece erkeklerden fazla dişi yaratıklara özgü olduğu gerçeğini söylemeye lüzum görmüyorum.

Şu dünyada herkes için neler söylenmiştir. Bilirsiniz. Bu, iki kahramanımız, aralarındaki büyük içtenliğe rağmen, bulunmaz iki dost olsalar da, birbirlerine pek benzemezlerdi. Bunların kişiliklerini karşılaştırırsak, onları daha iyi öğrenebiliriz. İvan İvanoviç, olağanüstü konuşma yeteneğine sahiptir. Hey Tanrım, bir söze başlayışını görseniz, şaşarsınız. Onu dinlerken başınız döner. Ayakta iseniz tutunmak için bir yer ararsınız. Ya da oturacak bir yer araştırırsınız. Dinlersiniz, dinlersiniz, sonra dalarsınız. Çok hoş, sanki banyodan sonra bir uykuya dalar gibi, bir duygu kaplar her yerinizi.

İvan Nikiforoviç, tam tersine fazla konuşmaz. Ama bir söz söylerse kendinizi sakının, çünkü sözü hançer gibi keskindir. İvan İvanoviç, uzun boylu, zayıfça, İvan Nikiforoviç biraz daha kısa ve şişmancadır. İvan İvanoviç'in başı kökü aşağı çevril-

miş bir turupa, İvan Nikiforoviç'in başı ise, kökü yukarı çevrilmiş bir turpa benzer. Onun için herkes, onları yanyana görünce gülümser. İvan İvanoviç ,yalnız öğle yemeklerinden sonra, sadece bir gömlekle sundurma altında şekerleme yapar. Akşama doğru kürklü kaftanını giyer, kokular sürünür, dışarı çıkar. Örneğin, erzak satılan mağazaya ya da bıldırcın avlamak için kırlara gider. İvan Nikiforoviç, çok sıcak olmayan günlerde, sırtını güneşe vererek, bütün gün avluda uyuklar durur ve hiç bir yere gitmek istemez. Sabahleyin aklına eserse, daha doğrusu keyifli ise, bahçede beş aşağı, beş yukarı gezinir. Evde ne oluyor, ne bitiyor kulak verir. Sonra çok yorulmuş gibi uzanır; dinlenmeye koyulur. O, önceleri İvan İvanoviç'e bazan uğrardı. İvan İvanoviç, çok ince ruhlu bir adamdır. Dostları ile konuşurken, asla uygunsuz söz söylemez. Böyle bir sözcük işittiği an derhal gücenir. İvan Nikiforoviç bazan sözünü sakınmaz, o zaman İvan İvanoviç yerinden kalkar ve:

«Yeter, yeter artık İvan Nikiforoviç, böyle günah sözcükleriyle konuşmaktansa hemen gidip güneşe yatsanız daha iyi olacak» der. İvan İvanoviç, lahana çorbasında sineğe rasladığı vakitler fena halde kızar, bağırmağa başlar, tabağı fırlatır, ev sahibinin de burnundan getirir.

İvan Nikiforoviç, yıkanmayı çok sever, boğazına kadar suya gömüldüğü vakit, suyun içine bir masa ve semaver konmasını ister ve böyle bir serinlikte çay içmeye bayılır. İvan İvanoviç, haftada iki kez, İvan Nikiforoviç ise bir kez sakal tıraşı olur. İvan İvanoviç çok titiz bir adamdır. Merakının da sonu yoktur. Tanrı korusun, ona bir olay anlatmaya baş-

lar ve bitirmezseniz, sizi hiç bağışlamaz. Kızgınlığını hemen belli eder.

İvan Nikiforoviç, bir şeyden hoşlandığı vakitler hiç belli etmez. Bakışından onun memnun ya da küskün olduğunu anlamak çok güçtür. İvan İvanoviç biraz korkak yaradılıştadır. İvan Nikiforoviç'in pantolonunun pilileri o kadar geniştir ki, bunlar şişirilseler avlunun bütün erzak dolaplarını ve kümeslerini içine alır. İvan İvanoviç'in anlamlı kahve rengi gözleri vardır ve ağzı biraz kocaman bir V harfine benzer. İvan Nikiforoviç'in olgun, kırmızı bir eriği andıran burnunun, şişkin yanaklarının ve sık kaşlarının arasında kaybolacak kadar ufak ve sarımtırak gözleri vardır. İvan İvanoviç, dostlarına enfiye ikram edeceği vakitler, ilk önce, enfiye tabakasının kapağına dilini sürter, ondan sonra üzerine parmağı ile bir fiske vurur. Sonra uzatır, sizinle tanışıyorsa:

«Buyurmaz mısınız efendim?»

Tanışmıyorsa:

«Rütbe, isim ve soyadınızı öğrenmek şerefini bana bağışlamadan önce, buyurmanızı rica edebilir miyim efendim?» der.

İvan İvanoviç gibi İvan Nikiforoviç de pirelerden hiç hoşlanmaz. Bunun için, ne İvan İvanoviç ne de İvan Nikiforoviç, sokaktan öteberi satarak geçen yahudileri, önce iyice hırpalamadan ve bu haşarata karşı çeşitli kutularda sattıkları ilâçları satın almadan bırakmazlar.

Evet dostlarım, sözün kısası, bazı farklarına rağmen İvan İvanoviç gibi İvan Nikiforoviç de bana göre çok iyi adamlardır.

İkinci Bölüm

İvan İvanoviç ne istiyordu? İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç ne konuştular? Aralarındaki bu konuşma nasıl sona erdi?

Çok sıçak bir Temmuz sabahı idi. İvan İvanoviç sundurma altında yatıyordu. Evet, çok sıcak bir gündü. Havada sıcak dalga dalga görünüyordu. İvan İvanoviç, daha önce şehrin yakınındaki tarlalarda orakçıların yanına gidip, onlarla **konuşmuş**, sonra dönerken yolda rastladığı kadın ve erkeklere, nereden gelip nereye ve ne için gittiklerini sora sora, ağzı kurumuştu. Sıcaktan ve yorgunluktan bitkin bir halde, dinlenmek için uzanıverdi. Yattığı yerden, uzun zaman samanlıklara, anbarlara, bahçeye, avluda dolaşan tavuklara, horozlara baktıktan sonra, kendi kendine :

«Tanrım, benim ne zengin çiftliğim var. Neyim yok ki? Kümesler, kuşlar, şu yapılar, erzak anbarları, ne istersen, her şey var. Dinlendirilmiş votkalar, şu bahçedeki erikler, elmalar, bostanda haşhaş, nohut, lahana.. Bunlardan başka daha ne isterim? Neyim eksik?»

Diye düşünüyordu, fakat bulamıyordu. İvan İvanoviç, kendi kendine böyle derin sorulara dalmış, memnun memnun düşünürken, gözleri yeni bir

şeylere takıldılar. Çitin aralık kalan yerlerinden İvan Nikiforoviç'in bahçesine kayıp, elde olmadan bir meraklı manzarayı izlemeye koyuldular.

Zayıf, ihtiyar kadın, uzun zaman sandıklarda saklanmış, havasız kalmış giysileri arka arkaya dışarı çıkarıyor havalandırmak için, iki ağaç arasına gerilmiş bir ipe asıyordu. Çok geçmeden, kol kapakları erimiş, eski bir üniformanın kollarını havaya uzatarak lâme bir buluzu kucakladı. Onun arkasından, sapsarı düğmelerle, yakası lekeli, resmî bir ceket ve bir zamanlar İvan Nikiforoviç'in zayıf zamanında giyindiği, fakat şimdi ancak parmaklarına geçirebileceği, mavi yünden, lekeler içinde kalmış ,düdük gibi bir pantalon meydana çıktı. Bunlardan sonra, daha başka giysiler, rusca A,L harfi biçiminde asıldılar. Daha sonra, İvan Nikiforoviç' in bundan yirmi yıl kadar önce, milis örgütüne girmek üzere olduğu ve subay bıyığı bıraktığı sıralarda diktirdiği koyu lâcivert kazak elbisesi meydana çıktı. Sonunda daha dikkatli bakınca, ok gibi sivri bir kılıçın, eski zaman giysilerinin yanına konduğunu gördü.

İvan İnanoviç gözlerini oğuşturdu, tekrar seyre koyuldu. Dörtte bir ruble büyüklüğünde düğmeleri olan, koyu yeşil ot renginde kaftana benzer bir giysinin etek kısımları havalandırılmaya getirildi. Bu parça parça eteklerin arkasından, sarı sırmalı ve önü tamamen açık bir yelek göründü. Yelekten sonra, içine birer kavun sığabilecek kadar geniş cepleri bulunan, ölmüş büyük annesinin çok eski bir etekliği meydana çıktı. Birbirine karışan bütün bu giysiler, İvan İvanoviç'e gayet garip görünüyordu. Zaman zaman güneşin ışıkları, solmuş lâcivert ya da yeşil bir kolun ya da kırmızı bir kol kapağı-

nın ya da sarı sırmalı bir kumaşın üzerine düştükçe, kılıcın kabzasında parladıkça, (gariptir ama, ne hatırlatıyor bana biliyor musunuz?) bütün bunlar, bazı oyuncuların köyden köye dolaştırdıkları **(Vertep)** kutu içersinde gösterilen bir tür kukla oyununu andırıyordu. Özellikle, kalabalık bir halkın, birbirlerini iterek izledikleri, altın taçlı Çar İrod'a ya da keçi güden Anton'a baktığı zaman, Vertep'in arkasından bir keman vızıldıyor ve bir çingene delikanlısı davul yerine parmaklarıyla dudaklarından sesler çıkarıyor, sonra güneş batıyor ve güney rüzgârlarının taze serinliği yavaş yavaş sağlıklı köylü kızlarının taze omuz ve memelerinde ürpertiler meydana getiriyor. İvan İvanoviç'in gözleri önünden bunlar geçip gidiyordu.

İvan İvanoviç uyuşan omzunu oğuşturdu. Gözlerini kıstı, tekrar seyre koyuldu. Az sonra ihtiyar, sıska kadın gene göründü. Sırtına eski bir eğer yüklenmişti. Bu, kopuk üzengileri ve yırtık pırtık deri tabanca kılıfları bulunan, altın sırma işlemeli, bakır pulları küflenmiş çok eski bir eğerdi. İvan İvanoviç, kendi kendine söylendi:

«Ne budala kadın, nerede ise İvan Nikiforoviç'in kendisini de güneşe çıkaracak.»

İvan İvanoviç, bu fikrinde geçekten hiç yanılmamıştı. Beş dakika sonra, İvan Nikiforoviç'in pamuklu kumaştan dikilmiş kocaman şalvarı çıkarıldı ve bahçenin hemen hemen yarısını kapladı. Bundan sonra, kadın bir şapka ve bir tüfek çıkardı.

Buna çok şaştı İvan İvanoviç. Kendi kendine söylendi:

«Bu da ne demek? İvan Nikiforoviç'lerde hiç tüfek görmemiştim. Hayret? Tüfek kullanma alış-

kanlığı hiç başlamadı onda. Ama tüfeği var. Ne yapacak bu tüfeği? Oysa, iyi bir şeye de benziyor. Çoktandır böyle bir tüfek edinmek istiyordum. Bu tüfeğin benim olmasını çok isterdim. Tüfekle oynalanmak çok hoşuma gider.»

Yerinde doğruldu, parmağı ile işaret ederek:

«Hey kadın, baksana buraya», diye bağırdı.

İhtiyar kadın çite yaklaştı. İvan İvanoviç'i ilk kez görüyormuş gibi baktı ve bekledi.

«Nedir o elindeki?»

«Gördüğünüz gibi bir tüfek.»

«Nasıl tüfek o öyle?»

«Kimbilir nasıl? Eğer benim olsaydı, belki de onun kaç yıllık olduğunu bilirdim, fakat bu benim efendimindir.»

İvan İvanoviç, tüfeği eline aldı. Her tarafını iyice muayene etmeye başladı. Ve kadını, bunca yıl bunları neden havalandırmadığı için azarlamayı unuttu.

Kadın gevezeliğini sürdürdü:

«Herhalde demirden olacak, değil mi efendim?»

İvan İvanoviç kendi kendine: «Hım, demirden, ama hangi demirden?» diye söylendi ve sonra ekledi:

«Bu, efendinde eskiden beri duruyor muydu?»

«Bilmem, belki de eskiden.»

İvan İvanoviç kurnaz kurnaz gülümsedi

«Güzel bir tüfek. Bakımsız ama güzel. Bunu efendinden isteyip alacağım. O, bunu ne yapacak? Kullanmaz zaten. Olmazsa başka bir şeyle değiştirim. Efendin evde mi?»

«Evde.»

«Uyuyor mu?»

«Hayır uyumuyor ama, dinleniyor.»

«Peki öyleyse, ben geleceğim.»

İvan İvanoviç, çarçabuk giyindi. Sokaklarda sık sık saldıran köpeklere rasladığından, kendini korumak için sivri budaklı bastonunu aldı ve kapının önüne çıktı.

İvan Nikiforoviç'in bahçesi, İvan İvanoviçin bahçesine bitişik olduğu ve birinden ötekine çitten geçit olduğu halde, İvan İvanoviç yolu izledi. Bu yazın tozlu, kışın çamurlu sokaktan, tek atlı iki arabanın karşılaştığı vakit yürüyemediği ve her ikisinin de arka tekerleklerinden sokağın öbür tarafına çekilinceye kadar öylece kaldıkları, gayet dar bir sokağa sapmak gerekirdi. Yaya olarak geçenlerin ise elbiseleri dikenli otlarla süslenmiş gibi, çitin her iki yanında biten Kel otlarıyla dolardı. Bu dar sokağın bir yanında, İvan İvanoviç'in samanlığı; öbür yanında İvan Nikiforoviç'in güvercinlik ve anbarı ile bahçe kapısı vardı.

İvan İvanoviç, bahçe kapısına yaklaştı, bir an kararsızlık geçirdi. Sonra kapının tokmağını yavaşça vurdu. İçerden köpeklerin havlamaları, tavukların gıdaklamaları duyuldu. Kapının arkasında, çeşit çeşit renkli bir sürü köpek, gelenin yabancı olmadığını kokusundan anlayınca, kuyruklarını sallaya sallaya çekilip, uzaklaştılar. İvan İvanoviç, için de İvan Nikiforoviç'in her sabah kendi eliyle beslediği, renk renk Hindistan güvercinlerinin gezindiği, birbirlerini kovaladığı, karpuz ve kavun kabuklarının, atılmış sebze artıklarının ya da kırık bir el arabasının; eski bir fıçının bulunduğu ve içine hırpani kılıklı bir çocuğun saklandığı avludan geçti.

Asılı duran elbiselerin gölgesi avlunun yarısını kaplamıştı. Sıska kadın onu eğilerek selâmladı.

Sonra şaşırarak yerinde kala kaldı. Evin önündeki sahanlıkta, iki büyük sırık üzerinde duran, ince tahtalardan yapılmış bir çatı vardı. Bu çatı, Ukrayna'da öyle pek şakaya gelmeyen, gelip geçeni sıcaktan bunaltan, ter içinde bırakan güneşe karşı güya bir korunma aracı idi. Daima akşamları gezmeyi âdet edinen kahramanımız, bu alışkanlığı bozmuş ve sokağa çıkmıştı. İvan İvanoviç, aklına koyduğu o önemli âleti elde etmek için, kuvvetli bir istek gösteriyordu. Bu her halinden belliydi.

Küçük bir koridordan geçti. Girdiği oda çok loştu. Pancurlar kapalıydı çünkü. Ve pancurların aralıklarından sızan güneş ışıkları, renkli birer çubuk gibi uzanıyor, karşı duvara vurarak, kırmızı kiremitli damların, ağaç dallarının alacalı bir manzarasını çiziyordu. Bundan dolayı, bütün odada az fakat tatlı bir mavilik vardı. İnsan dışardaki sıcaktan kurtulunca burada serinliyordu.

İvan İvanoviç :

«Tanrı yardımcım olsun.» dedi.

Odanın öbür köşesinden gelen bir ses

«O, merhaba İvan İvanoviç» diye karşılık verdi.

Bir an irkildi İvan İvanoviç, ancak o zaman, yere serilmiş bir halı üzerinde yatan İvan Nikiforoviç'in farkına vardı.

«Bağışlayın, karşınızda çıplak bulunuyorum.»

Yanılmamıştı, evet İvan Nikiforoviç'in üstünde hiç bir şey, hatta gömlek bile yoktu.

«Bir şey değil efendim, siz yeni mi yattınız İvan Nikiforoviç?»

«Evet, yeni yattım. Siz yatmadınız mı?»

«Yattım.»

«O halde yeni kalktınız?»

«Yeni mi kalktım? Tanrı iyiliğinizi versin İvan Nikiforoviç. Bu zamana kadar uyku olur mu? Çiftlikten yeni döndüm. Tarlalarda çok güzel ekinler vardı. Ekin kokusuna bayılırım ben. Bol bol çektim ciğerlerime o havayı. Otlar da öyle büyümüş ki, sıcak olduğu için oturamadım bir tarla kenarına.

İvan Nikiforoviç :

«Gorpina! İvan İvanoviç'e votka ve kaymaklı börek getir.» diye bağırdı.

«Bugün hava çok güzel.»

«Bırak İvan İvanoviç, hiç hiç övme bu havayı Tanrıya yakınma gibi olmasın, sıcaktan sokağa çıkılmıyor.»

«Hiç de yakınmadan duramazsın. Bu sözlerinizin cezasını öbür dünyada çekeceksiniz. Sayın dostum İvan Nikiforoviç, bu sözlerimi bir gün anımsıyacaksınız. Ama ne yazıkki iş işten geçmiş olacak.»

«Peki, sizi incitecek ne söyledim, ne annenize, ne soyunuza dokundum, anlamıyorum, sizi kıracak ne söyledim?»

«Yeter, kesin artık İvan Nikiforoviç.»

«Yemin ederim ki sizi kıracak bir söz çıkmadı ağzımdan İvan İvanoviç.»

«Şaşılacak şey doğrusu, artık bıldırcınlar ıslık sesine gelmiyorlar.»

«Nasıl isterseniz öyle yorumlayın. Ama ben sizi gücendirecek hiç bir şey söylemedim.»

İvan İvanoviç, İvan Nikiforoviç'i duymuyormuş gibi :

«Sözlerinizi anlamadım. Bıldırcınlar niçin gelmiyorlar? Acaba mevsimi gelmedi mi? Oysa tam zamanıdır sanıyorum.»

«Ekinlerin iyi yetiştiğini mi söylediniz?»

Bundan sonra aralarında bir durgunluk oldu.

Sonunda İvan İvanoviç şöyle bir soru sordu:

«İvan Nikiforoviç, ne o, elbiseleri mi havalandırıyorsunuz?»

«Evet dostum, kahrolasıca kadın, yepyeni elbiseleri küflendirip çürüttü. İyice havalandırılırsa belki kurtarabiliriz. Şu çuhanın cinsi çok iyidir. Ters yüz yaptırırsam, yeniden giyebilirim belki.»

«Şurda hoşuma giden bir şey var..»

«Acaba hangisi?»

«Bana söyler misiniz dostum. Elbiselerle birlikte bahçeye çıkarılan şu tüfek ne işinize yarıyor?» Dedi ve sonra :

«Biraz enfiye almaz mısınız?»

Diyerek, enfiye kutusunu uzattı.

«Hiç zahmet etmeyiniz, kendi tabakamdan alıyorum efendim.»

Bu arada, İvan Nikiforoviç ceplerini yoklıyarak tabakayı buldu ve kendi kendine söylenmeğe başladı :

«Vay sersem kadın, tüfeği de onlarla birlikte dışarı çıkarmış demek?»

Biraz durakladı ve söylenmeğe başladı :

«Soroçintsiy'deki yahudi iyi enfiye yapmış. İçine ne koyuyor acaba? Ne güzel kokuyor? Biraz Tarhun otuna benziyor ama, güzel. Buyurunuz dostum, biraz alıp çiğneyiniz isterseniz. Tarhun'a benziyor değil mi? Daha alınız.»

«Ben, hep sizin tüfeği düşünüyorum İvan Nikiforoviç. Lütfen söylermisiniz bana, o sizin ne işinize yarıyor? Onu hiç kullandınız mı?»

«Ne işime mi yarıyor? Bazan kullanılır.»

«Tanrı iyiliğinizi versin İvan Nikiforoviç, ne zaman kullanacaksınız? Herhalde dünyaya bir da-

haki gelişinizde. Herkes de bilir ki, siz daha bir ördek bile vurmadınız. Elinizde bir tüfek gören olmamıştır. Zaten sizin yaradılışınızda silâhlara karşı bir eğilim görmedim ben. Gösterişli ve kibar bir görünüşünüz vardır. Dağda bayırda, bataklıklarda nasıl dolaşacaksınız? Şu dışardaki elbiseleriniz ne olacak? Bataklıklarda mı giyeceksiniz? Elbette hayır, size gönül rahatlığı getiren bir yaşayış tarzınız olmalıdır.»

(Yukarda daha önce söylediğimiz gibi, İvan İvanoviç, bir kişiyi kandırmayı aklına koydu mu, çok etkili konuşurdu. Nasıl konuşurdu diye sormayınız. Tanrı, güzel konuştuğuna tanıktır.)

«Evet dostum, sizin kişiliğinize uyan hareketler içinde, silâhla oynamak yoktur. Sözümü dinleyiniz, şunu bana veriniz.»

«Nasıl olur, bu tüfek çok değerlidir. Böyle bir tüfeği, şimdi hiç bir şeyde bulamazsınız. Antikadır bu. Ben bunu, daha milis örgütüne girmek üzereyken bir Türk'ten büyük bir para ile satın almıştım. Ve şimdi onu durup dururken elden çıkarmak: Nasıl olur? Hem bu bir ev için çok gerekli bir şey..»

«Neden gerekli?»

«Hem de çok gerekli. Ya eve haydutlar girmeğe kalkarsa... O zaman ne yaparım ben? Tanrıma şükürler olsun ki, şimdi rahatım, kimseden korkmuyorum. Neden mi? Çünkü biliyorum ki, tüfeğim sandık odasında duvarda asılıdır.»

«Evet, gerçekten iyi tüfek!. Fakat İvan Nikiforoviç, tetik tertibatı bozuk galiba..»

«Bozuk olsun ne çıkar? Ustasına tamir ettiririm ben onu. Birde bezir yağı ile yağladım mı tamam.»

«İvan Nikiforoviç, sözlerinizde bana karşı içtenlik göremiyorum. Bu kadar zamanlık dostluğumuz için, bir şey yapmak istemez misiniz?»

«Daha ne yapayım? Ben size hiç dostluk göstermiyor muyum? Bunu bana nasıl söylüyorsunuz İvan İvanoviç, birazcık olsun sıkılmıyorsunuz? İnekleriniz çayırlarımda otlarlar. Ben onlara bir kez olsun dokundurtmadım. Poltava'ya gideceğiniz zaman benim arabamı alırsınız, peki bu ne? Hıç, hayır olmaz dedim mi? Çocuklar, bahçenizden bahçeme atlarlar, köpeklerimle oynarlar, hiç ses çıkarmam. Varsın kendi kendilerine oynasınlar, yalnız bir şeye el sürmesinler derim. İyi komşuluk başka nasıl olur?»

«Armağan etmek istemiyorsunuz, öyle ise trampa edelim, bende beğendiğiniz bir şeyle, olmaz mı?»

İvan Nikiforoviç, koltuğa dayanarak doğruldu ve İvan İvanoviç'in gözlerinin içine bakarak:

«Peki, ona karşılık ne verirsiniz?» diye sordu.

«Size, özel yemlerle beslediğim, beyaz renkli domuzu veririm. Bir uşak gibi akıllıdır. Gelecek yıl size bir sürü yavru doğurur.»

«Çok tuhaf doğrusu, İvan İvanoviç, nasıl oluyor da bunu bana söyliyebiliyorsunuz? Ben domuzu ne yapayım? Şeytan alsın domuzunuzu.»

«İşte gene günaha girdiniz. İvan Nikiforoviç siz şeytanın tutsağısınız.»

«İvan İvanoviç, değerli, antika bir tüfek için bana nasıl oluyor da domuz gibi kıymetsiz bir şey teklif ediyorsunuz?»

«Cins bir domuz, değersiz midir?»

«Şöyle etraflıca düşünseydiniz anlardınız. Bir tüfek, tüfektir. Bunu kime sorsanız söyler size.

Ama domuz ne ifade eder, bir hiç.. Bunu söyliyen siz olmasaydınız, kendime hakaret kabul ederdim.»

«Peki, benim domuzun nesini beğenmediniz?»

«Siz kuzum beni ne yerine koyuyorsunuz? Sanki ben domuzla...»

İvan Nikiforoviç ayağa kalkmıştı.

«Rica ederim oturunuz. Artık keselim bu konuyu. Tüfeğiniz sizin olsun, varsın sandık odasında çürüsün, paslansın. Artık onun sözünü etmiyeceğim.»

Bu tartışmadan sonra, kısa bir sessizlik oldu.

Sonra **İvan İvanoviç:**

«Avrupada üç kralın çarımıza savaş açtığını söylüyorlar.»

«Evet ben de duydum. Pyotr Fedoroviç bana söylemişti. Bu savaş ne için acaba?»

«İvan Nikiforoviç, bu savaşın ne için olduğunu bilmiyorum. Ama bu krallar bize Türk dinini zorla kabul ettirmek istiyorlar herhalde..»

«İvan Nikiforoviç, başını kaldırarak gözlerini açtı:

«Budalalara bak, neler istemişler?» dedi.

«Onun üzerine, Çarımız da buna karşılık onlara savaş açmış. Ve hayır, sizler hıristiyan olacaksınız demiş

«Bu işe ne dersiniz İvan İvanoviç? Bizimkiler herhalde onlara iyi bir ders verecekler.»

«Bizimkiler yenerler İvan Nikiforoviç. Demek şu tüfeği, benim domuzla değiştirmek istemiyorsunuz?»

«İvan İvanoviç çok tuhafsınız, siz çokbilgili olmakla tanınmış bir adam olduğunuz halde, okuma yazma bilmiyen bir kişi gibi konuşuyorsunuz. Sanki ben budalayım...»

«Oturunuz, rica ederim oturunuz, bırakın kalsın.

Artık daha fazla konuşmıyacağım bu konuda.»

Bu arada meze tepsisi getirildi.

İvan İvanoviç, bir kadeh votka yuvarladı ve üzerine bir parça kaymaklı börek yedi. Genc aynı konuya döndü:

«İvan Nikiforoviç ,lütfen beni dinler misiniz? Size o güzel domuzdan başka iki çuval yulaf vereceğim. Sizin tarlanızda yulaf yok. Bu yıl nasıl olsa yulaf satın alacaksınız. Bundan kurtarayım sizi...»

«İvan İvanoviç, sizinle konuşmak çok zor. Sizinle tartışmaya başlamadan önce, insanın iyice nohut yemiş olması gerekir. (Bu daha bir şey değil, İvan Nikiforoviç daha ne cevherler yumurtlar) Antika bir tüfeğin iki çuval yulafla trampa edildiği nerede görülmüş.»

«İvan Nikiforoviç ,unuttunuz galiba, o güzel domuzu da vereceğim.»

«Hâlâ ne söylüyorsunuz? Tüfeğe karşılık iki çuval yulafla bir pis domuz ha!.»

«Evet az mı buldunuz?»

«Antika tüfek için mi? Tüfek için iki çuval ha?...»

«İki boş çuval değil ,iki çuval dolusu yulaf, bir de benim güzel domuz, unuttunuz mu yoksa?»

«O kadar beğeniyorsunuz, domuzunuzla öpüşünüz. Sonra defolup gitseniz iyi olacak...»

«Çabuk kızıyorsunuz. Günaha girdiğiniz için, öbür dünyada dilinize kızgın şişler batıracaklar. Sizinle konuştuktan sonra, insanın ellerini, yüzünü iyice yıkaması ve kilisede tütsülenmesi gerekir.»

«Saçmalamayınız İvan İvanoviç, bu tüfek çok değerli bir şey. Bazan da meraklı bir eğlence yaratabilir. Sonra evimin de hoş bir süsüdür.»

İvan İvanoviç, git gide kızmaya başlamıştı. Can sıkıntısı ile konuştu

«İvan Nikiforoviç, siz tüfeğinizle ,bir budalanın süslü bir hokkabaz torbası ile övündüğü gibi böbürleniyorsunuz.» dedi.

«İvan İvanoviç ,siz de bu bahçedeki kaza benziyorsunuz.»

Galiba ip burada koptu. Eğer, İvan Nikiforoviç bu sözü söylememiş olsaydı, bu tartışma bittikten sonra, her zamanki gibi dostça ayrılırlardı. Fakat bu kez öyle olmadı. İvan İvanoviç önce kıpkırmızı kesildi, sonra sarardı ve titremeye başladı. Sesini yükselterek:

«Bir daha tekrar ediniz İvan Nikiforoviç?» Diye bağırdı.

Karşısındakinin hassas damarını yakaladığını belli eder gibi, tekrar etti

«İvan İvanoviç, sizin kaza benzediğinizi söyledim.»

«Efendi, efendi, görgü kurallarını unutarak, bir insanın rütbesine ve soyuna karşı saygı göstermeksizin, böyle bayağı bir sözle nasıl hareket etmek cesaretinde bulunuyorsunuz?»

«Bu sözün neresinde hakaret var? İvan İvanoviç ,niçin bu kadar bağırıyor ve ellerinizi sallıyorsunuz?»

«Tekrar söylüyorum, bütün terbiye kurallarına aykırı olarak bana nasıl kaz demek cesaretinde bulundunuz?»

«İsterseniz başınıza hapşırayım İvan İvanoviç.. Yeni yumurtlamış tavuk gibi ne gıdaklayıp duruyorsunuz?»

İvan İvanoviç, ne söyliyeceğini şaşırdı. Dudakları titriyordu. Ağzı her zamanki V harfi biçimini

bozmuş ve O harfine benzemişti. Gözleri büyümüş, başı sallanıyordu. Bu hal, İvan İvanoviç'te çok nadir görülüyordu. Bunun için iyice kızması gerekirdi. Sonunda şunları söyliyebildi:

«Şunu iyi biliniz ki, sizi artık görmek istemiyorum.»

İvan Nikiforoviç:

«Aman ne büyük felâket.. Vallahi buna hiç üzülmiyeceğim..» dedi.

Yalan söylüyordu, yemin ederim ki yalan söylüyordu, Bunca yılın iki arkadaşı birbirlerini görmeden edebilirler mi idi? Ama bu ona çok ağır gelmişti. Bunun için gene tekrar etti:

«Bir daha evinize ayak basmıyacağım.»

İvan Nikiforoviç, alay eder gibi gülümsiyerek bakıyordu. Sonra ayağa kalktı ve öhö öhö! diye öksürdü:

«Hey kadın buraya bak, çabuk ol!...»

Biraz sonra kapıda o zayıf kadın ile orta boylu, uzun ceketli bir çocuk göründü

«İvan İvanoviç'i kolundan tutup, kapı dışarı atınız!.» dedi.

İvan İvanoviç, sapsarı bir yüzle:

«Nasıl? Bir soylu kişiyi mi atacaksınız? Gelin yaklaşın bana, sizi mıymıntı efendinizle birlikte yok ederim. Kargalar bile leşinizi bulamazlar sonra sizin,» diye bağırdı.

(Okurlara şu kadarcık söyliyeyim tekrar. İvan İvanoviç, ruhen sarsıldığı zamanlar, çok etkili konuşurdu. O gün de öyle oldu.)

Sıska kadın ve çocuk, dikilip kalmışlardı. İvan Nikiforoviç, sonradan giydiği bir entari ile odanın ortasında kımıldamadan duruyordu. Kadının ağzı açık kalmıştı. Yüzünde büyük bir şaşkınlık ve korku

vardı. İvan İvanoviç, yukarı kaldırmış olduğu koluyla bir Roma söylevcisini andırıyordu. Bu görülmemiş bir andı. Kaçırılmıyacak bir temsil. Aslında bir tek seyirci vardı, o da kendisine büyük gelen ceketiyle, uslu uslu duran ve işaret parmağı ile burnunu karıştıran çocuk.

İvan İvanoviç'in sabrı tükenmişti, sapkasını aldı ve :

«İvan Nikiforoviç, doğrusu konuğunuza çok güzel davrandınız, hareketlerinize diyecek yok! Bunu unutmayınız...»

«Çabuk gidiniz İvan İvanoviç, gidiniz, bir daha karşıma çıkmamaya dikkat etmelisiniz. Yoksa suratınızı dağıtırım.»

«Öyle ise al sana İvan Nikiforoviç,» diye ona yumruğu ile çok ayıp bir hareket yaptı ve kapıyı hızla çekerek dışarı çıktı. Kapı kapandı sonra gıcırdıyarak tekrar açıldı.

İvan Nikiforoviç, arkasından kapıya çıktı ve bir şeyler daha söylemek istedi. Ama İvan İvanoviç bahçeden çıkıp gitmişti bile.

Üçüncü Bölüm

İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç, birbirlerine küstükten sonra bakalım neler oldu?

Evet, işte böylece, Mirgorod'un iki saygı değeri insanı birbirlerine darılmışlardı. Ama neden? Ufacık bir kaz sözcüğü yüzünden. Kopmaz bağlarla birbirlerine bağlı olarak tanındıkları halde, bütün bağlarını kopardılar ve artık birbirlerini görmek istemediler. Ne tuhaf şu insanlar? İvan İvanoviç ve İvan Nikiforoviç, her sabah, sağlıklı olup olmadıklarını anlamak için birbirlerine uşaklarını gönderirler, bazan balkonlarından karşı karşıya konuşurlardı. Balkonun altından gizlice dinleseniz, karşılıklı tatlı sözler duyardınız.

Hele Pazar günleri, İvan İvanoviç incecik yünlü kumaştan yapılmış olan kürklü kaftanını, İvan Nikiforoviç ise tüylü, koyu sarı ceketini giyer ve çok kez kol kola kiliseye giderlerdi. O zamanlar Mirgorod'un çamurlu sokaklarında rastlanan bir su birikintisine ya da bir kedi leşine basmamak için, gayet dikkatli olan İvan İvanoviç ,bunu önceden görür ve hemen İvan Nikiforoviç'e: «Sakın buraya basmayınız, su birikintisi var.» diye uyarıda bulunurdu.

Örneğin bir toplantıda İvan Nikiforoviç'in oturduğu yer, kendisine uzak bile olsa, İvan İvanoviç, enfiye tabakasını: «Buyurunuz efendim,» diye uzatır, ona karşı saygısını gösterirdi. İkisinin çiftliği de, o yörenin en verimli çiftlikleriydi. Ben bu iki dostun dargınlığını duyunca inanamadım. Sanki bir gök gürültüsü ile sarsılmış gibi oldum. İnanılır şey değildi. Ulu tanrım, İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç'in aralarından kara kedi geçsin... Bu olacak iş mi? Bu pek sayın efendiler, birbirlerine arkalarını dönüyorlarmış artık... Artık bu dünyada her şey olur dostlarım

İvan İvanoviç, evine döndüğü vakit, uzun süre büyük bir sarsıntı içinde kaldı. Bir vakit kendisine gelemedi. Neşeli zamanlarında olsa, ilk önce ahırın kapısından bakar, kısrağın yemini yeyip yemediğini araştırırdı. Hindileri, tavukları, domuz yavrularını kendi eliyle doyurduktan sonra dinlenmeye çekilirdi. Ya da Lubiy'de, Gariy'de, Popof'da basılan kitaplardan birini okumaya dalardı. (İvan İvanoviç, kitapların adlarını hatırında tutamaz, çünkü hizmetçi kadın çocuklarını eğlendirmek için başlıkları bulunan ilk yaprakları çok daha önce koparmıştır.) Ya da sundurmalar altına şekerleme yapmaya giderdi. Fakat bu kez, her zamanki işlerinden hiç birine el sürmedi. Buna karşılık, Gapka'ya raslayınca, neden işsiz güçsüz dolaşıyorsun diye çıkışmaya kalkıştı. Oysa kadın ,ayıkladığı bulguru mutfağa götürüyordu. Elindeki bastonu, kapı eşiğine her zamanki yemini almaya gelen horozun üstüne fırlattı. Mavi gömlekli ,kirli oğlan yanına koşup: «baba, baba bana tatlı çörek ver!..» deyince, yerinde tepinerek, öyle bir bağırdı ki, çok korkan çocuğun nereye kaçtığını tanrı bilir

Biraz sonra kızgınlığı geçti, aklını toparladı. Mırıldanarak, her zamanki işleriyle oyalanmaya başladı. İkide bir aklı aynı noktaya geliyor, takılıyor, konuşacakmış gibi yapıp, sonra vazgeçiyordu. Bu yüzden yemeği çok geç yedi. Sundurmaya ise akşama doğru çıktı ve dinlenmek için uzandı. Gapka'nın pişirdiği ördekli, güzel lahana çorbası ,sabahki tatsız olayı unutturdu. İvan İvanoviç, yeniden büyük bir gururla çiftliğinin bahçesini seyretmeğe koyuldu. En sonunda, gözleri komşu bahçede durdu. İvan İvanoviç kendi kendine şöyle söylendi:

«Bugün, İvan Nikiforoviç'e uğramadım, onu bir göreyim.»

Sonra şapka ve paltosunu giydi ve sokağa çıktı. Kapıdan çıkar çıkmaz dalgınlıklarını anımsadı. Bir kedi leşi görmüş gibi yere tükürdü ve geri döndü.

Güleceksiniz belki, İvan Nikiforoviç'in bahçesinde de buna benzer bir olay oldu. İvan İvanoviç, İvan Nikiforoviç'lerdeki kadının ,ayağını çitin üzerine atıp, kendi bahçesine geçmek üzere olduğunu görünce:

«Dön, dön istemez.»

Diye İvan Nikiforoviç'in kızgın sesi duyuldu. Buna İvan İvanoviç'in çok canı sıkıldı. Bir dostluk böyle mi sona erecekti? Daha sonra İvan Nikiforoviç'in evinde, öyle bir olay cereyan etti ki, bütün umutları tuz buz etti. Böylece aralarında sönmekte olan düşmanlık ateşi, yeniden iyice körüklendi. Bu olay olmasaydı, bu soylu kişiler başka bir gün barışabilirlerdi.

Aynı günün akşamı, İvan Nikiforoviçin evine Agafiya Fedoseyevna geldi. Agafiya Fedosyevna,

İvan Nikiforoviç'in bir yakını ya da bir akrabası değildi. Onun, İvan Nikiforoviç'in evine konuk gelmesi, tamamen anlamsız olduğu halde, buna ses çıkarılmazdı. Oysa, Agafiya Fedoseyevna, onun evinde haftalarca, bazan aylarca kalırdı. Kalmağa başladığından bir kaç gün sonra, sanki ev sahibi olurdu Dışarıdan bakan öyle zannederdi. Gerçi bu, İvan Nikiforoviç'in hiç hoşuna gitmezdi ama, gene de konuk kadının dedikleri olurdu. Çünkü onun konuşmasında, gerçekten kandırıcı bir anlam gizliydi.

Ben kadın düşmanı değilim. Ama şuna daima şaşarım. Neden kadınların bizi burnumuzdan, çaydanlığın kulpunu tuttukları kadar maharetle tutabilecek yaradılışta olduklarını bir türlü anlıyamıyorum. Ya onların elleri buna göre yaratılmıştır ya da bizim burunlarımız başka bir işe yaramaz. İvan Nikiforoviç'in burnu gerçi eriğe benzer ama, Agafiya Fedoseyevna yine onu, burnundan yakalamış, bir kedi yavrusu gibi peşinden sürüklüyordu. Daha tuhafı, İvan Nikiforoviç, Agafiya Fedoseyevna, evde kaldığı sürece ,alışık olduğu yaşama tarzını bile ister istemez değiştiriyordu. Örneğin güneşte eskisi gibi uzun süre yatamıyordu. Yatsa bile istediği biçimde soyunamıyordu. Gömleği ve pantalonunu çıkarıyordu. Belki de sıkılgandı biraz. İvan Nikiforoviç bazan ateşlenirdi. Agafiya Fedoseyevna, onu kendi elleriyle tepeden tırnağa sirke ile ovalardı.

Agafiya Fedoseyevna'mn burnunda üç sivilce vardı. Bu sivilceler hiç iyileşmezdi. Başına beyaz bir başlık geçirir, sarı çiçekli kahverengi bir sabahlık giyerdi. Karnı ve kalçaları, küçücük bir fıçıya benzediği için onun belini bulmak, onun burnunu sivilcesiz görmek kadar güçtü. Bacakları kısa ve iki küçük yastık biçiminde idi. Sabahları, mutfakta de-

dikodu yapmaya bayılırdı. Orada haşlanmış pancar yer ve bol bol küfür ederdi. Bütün bu küfürler edilirken ,yüzünde en ufak bir kızarma görülmezdi. Siz de bilirsiniz ,bu hal ancak bazı kadınlarda görülebilir.

Agafiya Fedoseyevna, eve gelir gelmez her şey altüst oldu. Evden sessizlik gitti, gürültü patırdı geldi. Bu dedikoducu kadın:

«İvan Nikiforoviç, sakın bu adamla barışma, özür de dileme, o seni, elinden gelse yok edecek. O öyle aşağılık insanlardandır ki, her fenalığı ondan bekle... Sen onu daha iyice tanımamışsın...»

Diye söyleye söyleye, İvan Nikiforoviç'i, İvan İvanoviç adını andırtmaz hâle getirdi.

Böylece herşey başka bir biçim aldı. Çitin öbür yanından bahçeye köpek geçse hemen onlar, ellerine ne geçerse köpeğe vuruyorlardı. Gene çiti geçen çocukları, gömlekleri yırtılmış, sırtlarında sopa izleriyle, çığlıklar içinde geri kaçıyorlardı. Hatta bir gün, İvan İvanoviç, hizmetçi kadına bir şey sormak istediği vakit, öyle terbiyesiz bir hareket yaptı ki, çok nazik bir kişi olan İvan İvanoviç, sadece tükürerek

«Çok fena kadın, efendisinden de edepsiz...» diye mırıldandı.

Sonunda bütün bu hareketler yetmiyormuş gibi, kötü huylu komşu ,tam İvan İvanoviç'in karşısında, çitin geçit yerinde, sanki hareketlerini şiddetlendirmek için bir kaz kümesi yaptırdı. İvan İvanoviç'in fena halde onuruna dokunan bu kümes, şeytanın düşünemiyeceği bir hızla, bir günde yaptırılmıştı.

İşte bu kümes, İvan İvanoviç'te bir kin ve öç almak isteği uyandırdı. Üstelik kendi toprağının bir

parçasını da kaplamıştı bu kümes. Önce kızgınlığını pek belli etmedi. Doğrusu sinirlerine egemen olmak için çok güçlük çekiyordu. Günü, böylece burnundan soluyarak geçirdi.

Gece oldu. Ressam olsaydım, o gecenin güzelliğini gayet iyi canlandırabilirdim. Bütün Mirgorod mışıl mışıl uyuyordu. Gökte kımıldamadan duran sayısız yıldız vardı. Ara sıra sessizliği bozan, uzaktan, yakından gelen köpek havlamaları idi. Onların yanlarından koşarak, kahraman cesareti ile duvarlardan atlıyan âşıkların yardımcısı ay ışığında, evlerin beyaz duvarlarının nasıl daha fazla beyazlaştığını ve cıvardaki ağaçların nasıl daha koyu bir renk aldığını, ağaçların gölgelerinin nasıl daha siyahlaştığını, çiçeklerin ve sessizce duran otların kokularının nasıl fazlalaştığını ve gecelerin yorulmak bilmiyen küçücük hâkimleri olan cırcır böceklerinin hep beraber başladıkları şarkılarını bu tabloda canlandırabilirdim. Şurda alçacık damlı saz damlı evlerin birinde, yatağında yalnız uyuklıyan, kara gözlü köylü kız, onun titreyen taze göğsünü, rüyasında gördüğü bir subayın bıyığını ve çizmelerini ve bu arada yanaklarında gülümsiyen ay ışığını da canlandırabilirdim. Beyaz yollar üzerinde görünüp kaybolan, siyah gölgeleriyle uçan ve evlerin beyaz bacalarına konan gece kuşlarını da canlandırabilirdim.

Oysa, bu gece yarısında eline bir testere alarak dışarı çıkan İvan İvanoviç'in resmini çizebilir miydim acaba? Yüzünde ne kadar çok değişik ifadeler vardı? Sessizce kaz kümesine sokuldu ve onun altına girdi. İvan Nikiforoviç'in köpekleri, onların aralarındaki dargınlıktan haberleri olmadığından, onu eskisi gibi dost sanarak, dört meşe direk üze-

rinde duran kümese yaklaşmasına ,bir iki hırlamadan sonra ses çıkarmadılar. İvan İvanoviç. en yakın direğe sokularak, kesmeye başladı. Doğrusu heyecanlıydı. Testerenin çıkardığı ses, onu her an etrafına bakınmak zorunda bırakıyordu. Bir yandan kalbi küt küt! atıyor, öbür yandan kendisine yapılan hakaret aklına geldikçe cesareti güçleniyordu. Oh, nihayet birincini kesilmişti. İvan İvanoviç ikinci direği kesmeye koyuldu. Korkudan etrafında hiç bir şey görmüyordu. İvan İvanoviç, ansızın bağırdı ve şaşırıp kaldı. Bir cin ya da hortlak görür gibi olmuştu. Yanıldığını çabuk anladı. Bunun kendisine doğru kafasını uzatan bir beyaz kaz olduğunu farkedince, çabucak toparlandı. Öfkesinden tükürdü ve kesmeye devam etti. Kümes sarsıldı, ikinci direk de kesilmişti. Üçüncü direğe başlayınca, kalbi göğsüne sığmayacak biçimde çarpmaya başladı ve bir kaç kez duralamak zorunda kaldı. Üçüncü direğin yarısından fazlası kesilince, dengesi bozulan kümes sallanmaya başladı. İvan İvanoviç, çitin kenarına çekilir çekilmez ,kümes şiddetli bir çatırdı ile çöktü. Testereyi kaptığı gibi ,korku ile evine kaçtı. Yaptığı korkunç işin sonucunu pencereden seyretmeyi çok istiyordu ama, buna cesaret bulamadı ve yatağına yattı. Ona öyle geliyordu ki, İvan Nikiforoviç'lerdeki bütün halk, hep birden ayağa kalkacaklar: İhtiyar kadın, İvan Nikiforoviç, kocaman ceketli çocuk, Agafiya Fedoseyevna'nın kışkırtması ile ellerine kazma kürekler alarak, evini yıkmaya geliyorlardı sanki...

İvan İvanoviç, geceyi ve ertesi günü sıtmaya yakalanmış gibi titriyerek geçirdi. Yaptığına da pişman olmuştu. O fena komşunun, intikam almak için, evini ateşe vereceğini sanıyordu. Bundan ötürü,

Gapka'ya, çitlere kuru ot konulup konulmadığını anlamak için, sık sık bahçeye çıkıp bakmasını söylüyordu. Kendisi de yerinde duramıyor, odanın içinde dönüp dolaşıyordu. Sonunda karar verdi: İvan Nikiforoviç'ten önce davranmak için, korkak tavşan gibi ileri atılmaya ve Mirgorod kent mahkemesine dilekçesini vermek için hazırlığa koyuldu. Önce davranmak, her zaman iyi sonuç verir ilkesine dayanarak, oturduğu yerde gülümsedi. Bu dilekçede neler yazıldığını sonraki bölümde okuyacaksınız.

Dördüncü Bölüm

Mirgorod Mahkemesinde neler oldu?

Bana sorarsanız Mirgorod çok güzel kenttir. Orada ne güzel, büyük binalar vardır. Saz, kiremit, kalas döşemeli damları olan evler ayrı bir özellik taşır. Nereye baksan sokak, duvarların üzerine şerbetçi otları tırmanan, saksılar asılan ,arkalarından güneş gibi başlarını çıkaran ay çiçekleri, hele o kırmızı gelincikler ,arasıra görünen koca kabaklar bulunan güzel çitler kentin son sokağına kadar uzanır. Bu çitler, daima, kendisine daha güzel bir manzara veren, serilmiş eteklik, gömlek, ya da renk renk pantolonlarla süslenmiş olurdu. Mirgorod'da, dolandırıcılık, hırsızlık görülmüş şey değildi. Onun için herkes, canının istediğini çitine asardı ,kimse el sürmezdi. Kentin meydanına yaklaşırsanız, orada bulunan havuzu görünce şaşarsınız. Güzelliğine hayran olursunuz. Havuz, hemen hemen bütün meydanı kaplar. Bunun etrafında bulunan küçücük ve kocaman evler, bu suyun aynasında görünürler. Sanki suya hayran, hayran bakıyor gibidirler.

Gene bana sorarsanız, kentin mahkeme binasından daha iyi bir yapısı yoktur. Onun, meşeden ya da kayın ağacından inşa edilmiş olması beni fazla

ilgilendirmiyor. Fakat sayın baylar, onun sekiz penceresi vardır. Yanyana sekiz pencere.. Bunlar tam meydana ve polis müdürünün göl adını verdiği havuzun bulunduğu tarafa bakar, Mirgorod'da öbür binalar sadece badana edilmiş olduğu halde ,yalnız bu bina kırmızı granit rengine boyanmıştır. Eğer memurlar, onun boyanması için hazırlanan yağı, sanki mahsus yapıyorlarmış gibi, tam perhiz günlerinde taze soğanla karıştırıp yemeselerdi, çatı boyasız kalmıyacak, binanın yüzü gibi kırmızıya boyanacaktı. Bu binanın meydana doğru çıkıntısı olan bir terası vardır. Eksériya arpa ya da bulgur gibi bir yiyeceğin dökülmüş olduğu bu terasta, sık sık güvercinlerin ya da tavukların dolaştıkları görülür. Bu yemler, buraya özel olarak serpilir. Dilek sahiplerinin istekleri yerine gelsin diye getirilmiştir. Adalet binası, (Dilekçe İşlem Bölümü) ile (Hükümlülere ilişkin bölüm) olarak ikiye ayrılmıştır. Binanın, Dilekçe işlem bölümünün bulunduğu ilk yarısında, beyaz badanalı, iki oda vardır. Öndeki oda dilekçe sahipleri içindir. Öbür odada üzeri mürekkep lekeleriyle kirlenmiş bir masa ve bunun üzerinde üç köşeli (Adalet Aynası) vardır. Sevgili okurlar, bu aynanın ne olduğunu öğrenmek istiyenleriniz vardır aranızda. Onu anlatayım. Birinci Petronun, vatandaş haklarının korunması ve adalet işlemlerine ilişkin devlet yasaları ve onların önemi üzerine emirleri yapıştırılmış olan, üç köşe bir pirizma vardı üstünde. Eski geleneklere göre bu pirizma o zaman bütün dairelerde bulundurulurdu.

Bütün bunlardan başka, meşe ağacından yapılmış ,arkalıkları yüksek, dört sadalye ve duvar yanlarında, içinde kentteki işlere ilişkin haber verme kâğıtlarının yığınları bulunan demir çemberli, süslü

teneke kaplı sandıklar vardır. O gün, bu sandıkların biri üzerinde, boyanmış bir çizme duruyordu.

Duruşma sabahtan başlamıştı. İvan Nikiforoviç'ten biraz zayıf olmakla beraber, oldukça şişman, temiz yüzü bir adam olan yargıç, üzerinde eski, yağlı bir hırka, bir elinde pipo, öbüründe çay fincanı olduğu halde ,üye yargıç ile konuşuyordu .Yargıcın dudakları burnuna çok yakındı ve böylece burnu üst dudağını istediği zaman koklıyabilirdi. Burnuna götüreceği enfiyeyi her zaman bu dudak üzerine koyardı. Yani üst dudak tabaka görevini görüyordu. İşte bu durumda yargıç, üye ile sohbete dalmıştı. Kenarda, tepsi ile fincanları bekleyen yalınayak bir kız çocuğu vardı.

Mahkeme kâtibi, masanın bir kenarında, bir davanın sonucunu öyle monoton ve neşesiz bir ses tonu ile okuyordu ki, bunu dinlese sanık bile uykuya dalardı. Eğer yargıç, şimdi kendince çok meraklı bir konuşmaya başlamamış olsaydı ,bu uyku, herkesten önce onun gözlerini kapardı. Yargıç, artık soğumuş olan fincandan çayını yudum yudum içerek bitirdi ve tekrar konuşmaya başladı:

«Benim kuşların iyi ötmelerini sağlamak için, her çareye baş vurdum. İki yıl kadar önce hoş tüylü bir ardıç kuşum vardı. Ne olduysa oldu, sesi birdenbire bozuldu Tanrı bilir, keyfi nedense kaçmıştı. Sesi gittikçe daha fenalaştı, hırlamaya benzer bir ses çıkarıyordu. Kuşu salıversem mi acaba diye düşünmeye başladım. Kuşun boğazının altında nohut tanesinden ufak bir şişkinlik meydana geliyor, işte ses kısıklığının nedeni budur dedim. Bu şişkinliği, ateşte yakılmış iğne ile delmek gerekir. Bunu, bana Zahar Prokofyeviç öğretmişti bir kaç yıl önce. İs-

terseniz bu hoş olayı da size anlatayım. Bir gün ona gitmiştim...»

Okuduğu kararı, biraz önce bitiren mahkeme kâtibi:

«Demyan Demyanoviç, başka bir yazı okuyayım mı?» Diye sözünü kesti.

Yargıcın buna canısıkıldı ama, belli etmedi:

«Okuyup bitirdiniz mi? Ne kadar çabuk? Şaştım buna, hiç bir şey duymadım çünkü: Ver bana o kararı bakayım, imza edeyim. Başka okunacak ne var orada?»» »

«Şu kazak Bokita'nın çalınan ineğine ilişkin davası var.»

«Güzel, güzel, oku bakalım. Evet ,işte ona gitmiştim. Hatta size, bana neler ikram ettiğini bile anlatabilirim. Evet bu, Mirgorod bakkallarında bulunan balıklardan değil.»

(Yargıç bunu söylerken, dilini, gene o balığı yiyormuş gibi şapırdattı, gülümsedi ve burnuyla daima bir kepçe işini gören üst dudağından, derin bir solukla enfiye çekti.)

Sonra sözünü sürdürdü:

«Evet, o her yerde bulunan Ringa balığı yemedim. Çünkü bildiğiniz gibi ,onu ne zaman yesem midem bozulur. Sonra balığın yanında havyarın tadına baktım, doğrusu pek lezzetli idi. Siz şeftali rakısı bilir misiniz? Evet, o bin türlü otla karıştırılarak hazırlanan şeftali rakısı içtim. Safran votkası da vardı, fakat bana dokunuyor. Gerçi içimi çok güzeldir, iştahı açar, bol meze yedirir insana...»

O sırada kapı açıldı. Yargıç, içeri giren İvan İvanoviç'i görünce:

«Aaa!. Ne görüyorum. Doğrusu gözerime inanamıyorum.» diye bir çığlık attı.

İvan İvanoviç, o nazik hâliyle, herkesin önünde eğilerek:

«Merhaba efendim. İşiniz kolay gelsin!.» dedi.

Hey ulu tanrım, hareketleriyle herkesi nasıl büyülemesini biliyordu. Bu kadar yaş yaşadım, ben kimsede bu kadar incelik görmedim. O, kendi değerini çok iyi bilir, ve çevresinin kendisine karşı gösterdiği saygıyı, onların yapmaya zorunlu oldukları bir görev olarak kabul ederdi. Yargıç yerinden kalktı, İvan İvanoviç'e kendisi iskemle verdi. Sonra burnu ile üst dudağındaki bütün enfiyeyi çekti. Bunu, çok sevdiği kişilerle karşılaşınca yapardı.

«İvan İvanoviç, size ne ikram edebilirim acaba? Yeni demli bir fincan çay emretmez misiniz?» diye gülümsiyerek sordu.

İvan İvanoviç:

«Çay içtim de geldim, çok teşekkür ederim.» diye eğilerek cevap verdi ve iskemleye rahatsız bir biçimde oturdu.

Yargıç:

«İstirham ederim, bir fincancık!» diye ısrar etti.

İvan İvanoviç saygı ile eğilerek tekrarladı:

«Hayır, çok teşekkür ederim. Konuk severliğinizden çok memnun oldum.» dedi tekrar oturdu.

Yargıç:

«Lütfen, bir fincancık!» diye yeniden tekrar etti.

İvan İvanoviç:

«Hayır, rahatsız olmayınız Demyan Demyanoviç.» Dedi, tekrar eğildi ve oturdu

«Bir fincancık..»

İvan İvanoviç:

«Bir fincancık mı? Peki sizin dediğiniz olsun.» dedi ve tepsiden fincanı aldı.

Tanrım, inanlarda ne kadar sonsuz zarafet örnekleri olabilir. Bu gibi hareketlerin ne hoş etki bıraktığını anlatmak için söz bulamıyorum.

«Bir fincancık daha emretmez misiniz?»

İvan İvanoviç, boş fincanı tepsiye koydu ve eğilerek:

«Bunu hatırınız için içtim. Çok teşekkür ederim.»» diye cevap verdi.

«Lütfediniz İvan İvanoviç, bir tane daha...»

İvan İvanoviç eğilerek:

«İçemem, çok teşekkür ederim ikramınıza...» dedi ve oturdu.

«İvan İvanoviç, beni kırmayınız, bir fincancık daha...»

İvan İvanoviç:

«Beni mahçup ediyorsunuz. Başka içemem..» dedi, eğilerek teşekkür etti ve yerine oturdu.

«Sadece bir fincancık, bir fincancık!.»

İvan İvanoviç, elini tepsiye uzattı ve bir fincan aldı.

Aman tanrım!. Bir insan kendi onurunu, en küçük bir hareketle nasıl da belli ediyor.

İvan İvanoviç, ikinci çayını da bitirdikten sonra:

«Demyan Demyanoviç, size önemli bir işim için geldim. Bir davâ dilekçesi veriyorum.»

Bu sırada, İvan İvanoviç fincanı tepsiye koydu ve cebinden, arınalı bir beyaz kâğıt çıkardı.

«Düşmanım, can düşmanım için açacağım dava dilekçem.»

«Davalı kimdir?»

«İvan Nikiforoviç Dovgoçhun'a karşı dava açıyorum.»

Yargıç, bu sözcükleri duyunca ,az daha iskemlesinden düşecekti. Şaşırıp kalmıştı. Ellerini çırparak:

«İvan İvanoviç, neler söylüyorsunuz? Bunu söyliyen gerçekten siz misiniz?»

«İşte karşınızda gördüğünüz gibi, benim.»

«Tanrı aşkına!. Nasıl olur bu? Siz? İvan İvanoviç! İvan Nikiforoviç'e düşman mı oldunuz? Bu sözler sizin ağzınızdan mı çıkıyor? Tekrar ediniz, dur bakalım, sakın arkanıza saklanıp ,sizin yerinize bunları başkası söylemesin?»

İvan İvanoviç, soğukkanlılığına bürünmüştü.

«Bunda şaşılacak bir şey yok. Bundan sonra, onun yüzüne bakamam artık. Bana öldürücü bir hakarette bulundu, çok büyük bir saygısızlık etti.»

«Ulu tanrım! Şimdi ben annemi nasıl inandıracağım? Her gün evde kız kardeşimle birbirimize dalıldığımız vakit, ihtiyar kadıncağız:

«Çocuklarım, hep köpek yavruları gibi kavga edersiniz. İvan Nikiforoviç ile İvan İvanoviç'ten örnek alsanıza biraz.. Dostluk deyince onları düşününüz biraz. Ne arkadaşlık! Ne değerli insanlar onlar?» der. İşte al sana, bulunmaz dostları!. Anlatsanıza biraz ,nasıl oldu kuzum?»

«Demyan Demyanoviç, bu çok ince konudur. Öyle bir iki sözle anlatılamaz. Emir buyurursanız dilekçem okunsun. Alınız efendim, buradan daha kolay anlaşılır.»

Yargıç, kâtibe dönerek :

«Taras Tihonoviç, şunu okuyuverin de anlıyalım.»

Taras Tihonoviç, dilekçeyi aldı ve taşra mah-

kemelerinin bütün kâtipleri gibi, iki parmağı ile burnunu tuttu ve sümkürdü. Sonra okumaya başladı :

«Mirgorod kenti soylu kişilerinden İvan oğlu İvan Pererepenko'nun dava dilekçesidir:

1 — İnsanı dehşete düşüren günahları ve hatsiz hesapsız ve kanunsuz davranışlarıyla bütün Rusyaca tanınmış olan soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun içinde bulunduğumuz 1810 yılı 7 Temmuz günü kişiliğime olduğu kadar rütbe ve soyuma da çok ağır gelen öldürücü bir hakarette bulunmuştur. Yukarda adı geçen ve pek çirkin bir insan olan soylu kişi, içi şeytani düşüncelerle dolu bir adamdır.»

Kâtip, bu sırada okumayı keserek, mendiline sesli sesli sümkürdü. Yargıç ise ellerini birbirine kenetlemiş, kendi kendine: «Ne akıcı bir ifade tanrım, bu adam kalemi eline alınca ne güzel yazıyor!» dedi.

İvan İvanoviç, okumaya devam etmesi için eliyle işaet etti. Ve Taras Tihonoviç okumasını sürdürdü:

«Yukarda adı geçen soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun, kendisine arkadaşca önerilerde bulunmak için, evine gittiğim zaman bana çirkin bir benzetişle (kaz) sözcüğü ile bağırdı. Oysa ben, bütün Mirgorod kentinin bildiği gibi kaz değilim ve bu ismi taşımak niyetinde de değilim. Soylu kişi kökenime gelince : bu husus Üç Aziz Kilisesi doğum kütüğünde, doğum tarihim ve vaftizimle birlikte kayıtlıdır. Az çok erdem ve bilim sahibi olanlar bilir ki : Kaz doğum kütüğüne kaydedilmez. Çünkü kaz, insan değil hayvandır. Buna kara cahiller bile bilirler. Adı geçen fena huylu soylu kişi de,

bu konuda bilgi sahibi olduğu halde, bu çirkin söz-
düğü, benim soyluluk dereceme ve rütbeme karşı
ağır bir hakarette bulunmak kastiyle söylemiştir.

2— Yine bu saygısız ve terbiyesiz soylu kişi, kilise temsilcilerinden olan ölmüş babam Onisi oğlu İvan Pererepenko'dan intikal etmiş olan evime, kapının tam karşısına bir kaz kümesi kurarak, yasalara aykırı bir biçimde tecavüz etmiştir. Bundaki amaç açıktır. Daha önce bana yapmış olduğu hakareti bir kez daha anımsatmaktır. O kümes başka bir yerde bulunuyordu ve sapa sağlamdı. Yukarıda da söylediğim gibi, adı geçen soylu kişinin amacı, sadece bu yakışıksız benzetmeyi gözümün önüne koymaktır. Bu yasalar dışı işlem sonucunda, kümesin iki direği, ölmüş babam Onisi oğlu İvan Pererepenko'dan kendisi daha hayatta iken bana geçmiş olan ambardan, kadınların bulaşık yıkadıkları yere doğru giden arazime tecavüz etmiştir.

3 — Yukarda ayrıntıları ile anlatılan, adı ve soyadı bile iğrenç olan soylu kişi, evimi kundaklayıp yakmak gibi bir niyet de beslemektedir. Buna ilişkin işaretler şunlardır: Birincisi, o huysuz soylu kişi önceleri uyuşukluğu ve pek çirkin şişmanlığı yüzünden kapı dışarı çıkmazken, şimdi sık sık sokağa çıkmaktadır. İkincisi ölmüş babam Onisi oğlu İvan Pererepenko'dan bana kalan arazimin sınırını gösteren çit ile bitişik olan, hizmetçi odasında her saat devamlı ışık görülmektedir. Bu da onun kötü niyetini gösterir. Çünkü şimdiye kadar cimriliği yüzünden orada bir mum değil, bir içyağı lâmbası bile yakmazdı.

İşte bütün bunlardan dolayı, hakaret ve arazime tecavüz ve özellikle benim soyadıma KAZ isminı takmak gibi kepazece hareketlerinden suçlu olan

soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun'u ağır para cezasına ve uğradığım zararı ödemeye mahkûm edilerek, yasalara karşı geldiğinden ötürü zincire vurularak ceza evine kapatılmasına derhal ve aynen emir verilmesini saygı ile rica ederim. Dilekçeyi kaleme alan: Mirgorod'da toprak sahibi, soylu kişi İvan oğlu İvan Pererepenko.»

Dilekçe okunduktan sonra yargıç, hemen İvan İvanoviç'e yaklaştı, ceketinin yakasını tuttu ve şu sözleri söyledi:

«Kuzum İvan İvanoviç, ne yapıyorsunuz? Tanrıdan hiç korkmuyormusunuz? Derhal bu dilekçeden vazgeçiniz, ortadan kalksın. İvan Nikiforoviç'le el sıkışınız, birbirinizi öpünüz. Ondan sonra da bu barışı kutlamak için, Santurin şarabı ya da Nikopolsk şarabı alınız, bunların ikisi de olmazsa sadece Punç yapınız, beni de çağırınız, beraberce neşe içinde içelim ve olanları unutalım.»

İvan İvanoviç, o her zamanki gururu ile:

«Hayır, hayır Demyan Demyanoviç, durum sizin bildiğiniz gibi değil. Bu dostça bir anlaşma ile çözümlenecek sorunlardan değil. Hoşça kalın efendim.»

(Gene kendinden emin hali ile salonda bulunanlara döndü: Sizlere de hoş kalın diyorum. Dilekçem üzerinde gereken işlemin yapılmasını tekrar rica ederim.) dedi. Salonda bulunanların şaşkın bakışları arasında dışarı çıktı.

Yargıç, hiç bir sözcük söylemeden oturdu kaldı. Sessizlik arasında kâtip hışırtı ile enfiye çekti. Memurlar, mürekkep konulan kırık şişeyi devirdiler. Yargıç da dalgınlıkla mı, yoksa şaşkınlıkla mı bilinmez, mürekkep birikintisini parmağı ile masanın üzerine yaydı.

Uzun bir sessizlikten sonra yargıç, üye'ye dönerek:

«Dorofey Trofimoviç, bu işe ne dersiniz?» diye sordu.

Üye:

«Ne söyliyeyim bilmem ki.?» diye cevap verdi.

Yargıç çenesini tuttu:

«Şu dünyada ne işler oluyor?» dedi.

Fakat, daha sözünü bitirir bitirmez, kapı gıcırtı ile açıldı ve İvan Nikiforoviç'in yüzü ve göbeği göründü. Vücudunun diğer kısmı dışarda idi. Doğrusu ya İvan Nikiforoviç'in görünmesi, orada bulunanların çok tuhaflarına gitti. Yargıç ufak bir çığlık attı. Kâtip de okumasını keserek, gözlerini kırpmadan bakınağa başladı. Kalın çuhadan yapılmış, frakbozması bir elbise giymiş olan memur, yazı kalemini ağzına aldı, başka biri de galiba sinek yuttuğundan öksürmeğe başladı. Garip şeydir, o ana kadar, omuzunda şeritleri olan, kirli gömlekli, iki de bir kaşınarak kapıda duran posta dağıtıcısı (o sırada odacı görevini yapıyordu) bile ağzını açtı ve orada birinin ayağına bastı.

«Ooo buyurun, sizi hangi rüzgâr attı? Nasılsınız İvan Nikiforoviç? Ne âlemdesiniz?»

Hayret edilecek bir şey, İvan Nikiforoviç'ten hiç ses çıkmıyordu. Ölü gibi susuyor, canlı gibi bakıyordu. Kapıya sıkışmış, bir adım ne ileri, ne geri atıyordu. Yargıç, dışarda bulunanlardan birinin yardım ederek İvan Nikiforoviç'i içeri itmesi için boş yere çırpınıyordu. Oysa dışarda, kupkuru kemik kalmış elleriyle, bütün gayretine rağmen bir şey yapamıyan çok yaşlı bir dilenci kadın vardı. İşte o zaman, domates dudaklı, geniş omuzlu, koca burunlu, bir gözü şaşı, sarhoş bakışlı, ceketinin dirsekleri

aşınmış bir memur, İvan Nikiforoviç'e yaklaştı. Bir çocuğu tutar gibi, iki omuzundan yakaladı ve İvan Nikiforoviç'in karnına dizleri ile dayanan, sakat ihtiyara seslendi, acı iniltilerine bakmıyarak İvan Nikiforoviç'i kapıdan kurtarıp, dışarı itti. Koca vücut kurtulmuştu. O zaman kapının sürgülerini çektiler ve kapının iki kanadını açtılar. Memur ve sakat odacı, birlikte çabaladıkları sırada ağızlarından öyle bir içki kokusu çıkmıştı ki, mahkeme salonunun, geçici bir zaman için meyhaneye döndüğünü sandı herkes.

Yargıç gülerek:

«İvan Nikiforoviç, bir yerinizi acıtmış olmasınlar? Anneme haber göndereyim de size ispirtolu ilâç göndersin, onunla belinizi ve sırtınızı ovdurursanız, bir şeyiniz kalmaz.» dedi.

İvan Nikiforoviç sandalyeye yığılmış, iyice terlemişti. Bir süre çektiği oflardan başka bir şey duyulmadı. Sonunda, cebinden enfiye tabakasını çıkararak, yorgunluktan ancak duyulabilecek bir sesle:

«Lütfen buyurmaz mısınız?» dedi.

Yargıç ise:

«Beni ziyarete geldiğiniz için çok memnun oldum. Fakat, bizi bu hoş raslantı ile sevindiren ve sizi buraya kadar yoran şeyi doğrusu çok merak ediyorum.» diye konuştu.

«Bir dilekçe için..» diyebildi.

«Bir dilekçe için mi? Ne gibi bir dilekçe?»

«Br şikâyet dilekçesi... (Bu anda nefes nefese kalmıştı, biraz durakladı, bir kaç derin soluk aldı) Ah o hilekâr... İvan İvanoviç Pererepenko aleyhinde bir dava dilekçesi...»

«Hey tanrım!. Demek siz de onun gibi dostlukları yıkıyorsunuz. Sizin gibi bulunmaz dostlar, hayret!. Erdemli insanlar aleyhinde dava dilekçeleri alacağım demek ben?»

İvan Nikiforoviç kısık bir sesle:

«Onun nasıl bir şeytan olduğunu bilmezsiniz..» diyebildi.

Yargıç süratle istavroz çıkardı.

«Alınız dilekçeyi, hemen okuyunuz.»

Yargıç, asık bir suratla kâtibe döndü ve önceleri, ancak büyük bir mutluluk duyduğu anlar çekmeye alışık olduğu, üst dudağındaki enfiyeyi burnuyla isteksizce çekti ve:

«Taras Tihonoviç ne duruyorsunuz, okusanıza..» dedi.

Yargıç, burnundan ve enfiyeden memnun kalmamış gibi, yüzünü buruşturdu. Mendilini çıkardı ve burnunu cezalandırmak ister gibi, üst dudağında bulunan enfiye kalıntısını sildi.

Kâtip, okumaya başlamadan önce, her zaman yaptığı gibi mendiline sesli sesli sümkürdü. Monoton sesiyle şöylece okumaya başladı:

«Mirgorod kendi soylularından Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun'un şikâyet dilekçesidir:

1 — Kendisine soylu süsü veren İvan oğlu İvan Pererepenko, bana karşı beslediği kin nedeniyle, her çeşit kötülükleri yapmakta ve beni maddî ve manevî zararlara sokan hareketlerde bulunmaktadır. Dün gece yarısı, bir haydut, bir hırsız gibi elinde testere, balta, keski ve sair kesici aletlerle, avluma girerek, benim kümesimi parçalamış ve yıkmıştır. Oysa ben, böyle canavarca ve yasa dışı bir harekete sebebiyet vermemiştim.

2 — Ayrıca, o soylu kişi Pererepenko benim canıma da kıymak istemiştir. Bu ayın 7 sinde bu gizli niyetle bana gelmiş ve odamda bulunan bir silâhı, beni kandırarak almak istemiştir. Bu tüfeğe karşılık bana, herkesce bilinen hasisliği ile küçük bir domuz ve iki torba yulaf gibi lüzumsuz şeyler önermiştir. Ben ise, onun bu hain amacının farkında olduğum için, onu iyi niyetle bu önerilerinden vazgeçirmeye çalıştım.. Fakat, o düzenbaz ve rezil Pererepenko, bana kabaca davranmış ve hakaret etmiştir. Bana karşı husumeti, o günden sonra başlamıştır. Bu kudurmuş haydut kişinin soyunu da araştırırsanız, pek aşağılık bir sülâle çıkar ortaya. Kız kardeşini herkes tanır, sokak aşiftesi idi. Beş yıl kadar önce, Mirgorod'da bulunan avcı bölüğünün peşine takılıp buraya gelmişti. Ve bütün askerlerle düşüp kalkmıştı. Kocası ise bir çiftlikte köle idi. Annesi ve babasını sorarsanız, sarhoş ve sırnaşıklıklarını bilmiyen kalmamıştır. Soylu kişi geçinen, aslında haydut olan Pererepenko, ayıp hareketler yapmakta soyunun rekorunu kırmıştır. Hele dindarlık perdesi arkasında işlediği suçları burada saymak, utanç veriyor bana. Hiç bir zaman oruç tutmamıştır. Flipofka'nın arifesinde bu dinsiz adam, bir koç satın alarak kestirmiş, buna neden olarak da, mum yapmak için yağ gerektiğini söylemiştir.

Görüyorsunuz, ki, bu zındık haydutun ahlâksızlığı ve hırsızlığı meydana çıkmıştır. Bu düzenbazın zincire vurularak zindana atılmasına ya da rütbe ve soylu kişi unvanının alınarak, sopa cezasına çarptırılmasına, Sibirya'ya kürek mahkûmu olarak yollanmasına, zararlarımın kendisine ödettirilmesine karar verilmesini dilerim efendim.

Bu dilekçeyi veren, Mirgorod kenti soylu kişilerinden Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun'dur.»

Kâtip monoton sesi ile okumayı bitirince, İvan Nikiforoviç şapkasını aldı ve selâm veredek gitmek için kapıya yöneldi.

Yargıç arkasından seslendi :

«İvan Nikiforoviç, nereye gidiyorsunuz? Lutfedin biraz oturun, bir çayımızı için!» Sonra Orışka'ya döndü :

«Orışka, aptal kız, orada salak salak durup, memurlarla ne işaretleşiyorsun, çabuk git, konuğumuza çay getir!.» dedi.

İvan Nikiforoviç bu çağrıya uymadı. Bir an önce evine dönmeyi istiyordu. İçinde ne de olsa bir korku vardı. Hemen kapıyı açtı, sonra dönerek :

«Hiç rahatsız olmayınız, ilginize teşekkür ederim.» dedi.

Salonda bulunanların şaşkın bakışları arasında, kapıyı örtüp gitti.

Artık başkaca yapılacak bir şey yoktu. İki dilekçe de işleme konuldu. Gerçi mesele gerçekten ilgi çekici idi. Fakat daha sonraki olaylar daha da meraklı bir görünüm getirdi ortaya. Umulmadık olay şöyle oldu : Yargıç, yanında üye ve kâtip olduğu halde salondan ayrıldıktan sonra, memurlar, iş sahiplerinin getirdikleri yumurta, tavuk, börek, yağlı çörek ve daha buna benzer şeyleri çuvallara yerleştirdikleri sırada boz renkli bir domuz salona koşarak girdi, orada bulunanların şaşkınlıkları arasında yağlı çörek ya da böreği değil, masanın öbür ucunda yaprakları aşağı sarkan, İvan Nikiforoviç'in dilekçesini kaptı. Domuz, o kadar hızlı kaçtı ki, arkasından bağırıp, cetvel ve mürekkep şişelerini

atan memurlardan hiç biri ona yetişmek olanağını bulamadı.

Bu olağanüstü olay salonda büyük bir panık yarattı. Çünkü dilekçenin daha kopyası bile çıkarılmamıştı. Yargıç, üye ve kâtip, şaşkınlıkları geçtikten sonra, durumu görüştüler ve olayı Polis Müdürlüğüne duyurmağa karar verdiler. Onlara göre olay, artık polisin kovuşturmasını gerektiriyordu.

389 sayılı işlem, hemen aynı gün Polis Müdürlüğüne gönderildi. Polis Müdürlüğüne yazılan yazı olay kadar ilginçti. Sayın okurlar bunu, sonraki bölümde görülebilirler.

Beşinci Bölüm

Mirgorod'da bulunan çok sayın iki kişinin konuşması

İvan İvanoviç, uşak ve hizmetçinin işlerini düzene koyduktan sonra her zaman yaptığı gibi, sundurma altına uzandı. Bu sırada hayretle, kapıda kırmızılı bir şeyler gördü. Dikkat edince hayreti daha da arttı. Bu, Polis Müdürünün, tıpkı ceketinin yakası gibi parlatılmış, kırmızı renkli kol kapağı idi. İvan İvanoviç, biraz önceki heyecanını yatıştırdı ve kendi kendine söylendi :

«Pyotr Federoviç'in benimle konuşmaya gelmesi fena bir şey değil.»

Sonra gene şaştı. Polis Müdürü, alışamadığı biçimde ellerini sallıyarak, çabuk çabuk yürüyordu. Ceketinin üzerinde sekiz düğme vardı. İyi hatırlıyordu, dokuzuncu düğme, iki yıl kadar önce, yeni yapılan kilisenin açılış töreninde kopmuştu. O zamandan beri bütün kentin polisleri seferber olmuş, aramadıkları yer bırakmamışlardı. Dokuzuncu düğme bulunamamıştı. Bu sekiz düğme, biri sağa, biri sola olmak üzere iki dizi halinde dikilmişlerdi. Son savaşta, sol bacağından yaralandığı için aksıyordu. Yürüdüğü vakit, bu ayağı, sağ ayağının da dengesi-

ni bozacak biçimde kenara fırlıyordu. Onun için, acele işi de olsa yürüyüşünü fazla hızlandıramıyordu. Bundan ötürü Polis Müdürü yanına yaklaşıncaya kadar, İvan İvanoviç, onun ellerini neden salladığını düşünmeye vakit buldu. Üstelik belinde yeni kılıcının takılı bulunması, işin önemini gösteriyordu. Ve İvan İvanoviç'in gözlerindeki merak, daha da artıyordu.

İvan İvanoviç, zaten meraklı bir adamdı. Burada bütün bütün dikkat kesildi. Polis Müdürü, merdivenin ilk basamağına adımını atmak istedi, başaramadı, ayağına çıkışır gibi söylendi. İvan İvanoviç, sabırsızlığını tutamıyarak seslendi

«Hoş geldiniz sayın Pyotr Fedoroviç..»

Polis Müdürü :

«Günaydın, sayın dostum ve velinimetim İvan İvanoviç!» diye karşılık verdi.

«Rica ederim dinleniniz, yaralı ayağınız zorluk verdiği için sizi çok yorgun görüyorum.»

Polis Müdürünün canı sıkıldı, fakat belli etmek istemedi. Sanki, dev cüsseli bir adamın bir cüceye ya da fazla bilgiçlik taslıyan birinin dans öğretmenine attığı bakışlara benzeyen bir bakışla cevap verdi :

«Ayağım mı?» diye sordu.

Bu arada, cesaretini göstermek için, ayağını yere vurdu. Fakat bu böbürlenme, ona pahalıya maloldu. Çünkü bütün vücudu dengesini kaybederek, burnu parmaklığa çarpmıştı. Kent güvenliğinin bu güçlü koruyucusu, renk vermemek için, hemen kendini toparladı, enfiye tabakasını arıyormuş gibi ceplerini karıştırmaya koyuldu.

«Çok sayın dostum ve velinimetim İvan İvanoviç, hemen şunu arzedeyim ki, hayatımda öyle müş-

kül anlar oldu ki, şimdiki durumum, bunun yanında hiç kalır. Evet, çok önemli savaşlarda bulundum. Örneğin 1807 savaşında... Ah, size, güzel bir Alman dilberi için, yüksek bir duvarı nasıl atladığımı anlatayım isterseniz...»

Polis Müdürü bu sözleri söylerken göz kırptı ve yüzüne şeytanca bir gülümseme yayıldı.

İvan İvanoviç, sözün uzayacağını anladı. Konuşmayı bir an önce ziyaret nedenine getirmek için :

«Bugün nerelere gittiniz?»

Diye bir soru attı ortaya.

Polis Müdürünün kendisine ne havadisler getirdiğini öğrenmek için, sabırsızlanıyordu. Ama görgü kurallarını iyi bildiği için, İvan İvanoviç, böyle bir sorunun yersizliğini farkederek, kalbi küt küt atmaya başladığı halde, onun kendiliğinden anlatmasını yeğ tuttu.

Polis Müdürü :

«İzin verirseniz nerelere gittiğimi anlatayım. Ama ilk önce şunu söyliyeyim, hava bugün çok güzel..» dedi.

O, bu son sözcükleri söylerken, İvan İvanoviç' in heyecanı son haddini bulmuştu.

Polis Müdürü konuşmasını sürdürdü :

«Ama önce sizden özür dilerim. Bugün size çok önemli bir iş için geldim.»

Bu sırada, Polis Müdürünün yüzü asıldı, merdiveni çıktığı sıradaki gibi endişeli bir hâl aldı. İvan İvanoviç ise sıkıntı ile gözlerini kırpmadan bakıyordu. Merakı son haddini aşmıştı. Dayanamadı ve:

«Nasıl bir iş, önemli mi? Gerçekten önemli mi?» diye sordu.

«Lütfen beni dinleyiniz aziz dostum ve velinimetim İvan İvanoviç. Her şeyden önce şunu belirtmeme izin veriniz. Siz.. (burada durakladı, sözcük aradı) Bence... Hayır hayır ben bir şey değil, fakat Çar hükûmetine göre, siz Mirgorod'da düzeni bozdunuz.»

«Neler söylüyorsunuz Pyotr Fedoroviç? Doğru su hiç bir şey anlamadım.»

«Rica ederim, çok sayın İvan İvanoviç!. Nasıl bir şey anlamazsınız? Sizin hayvanınız, çok önemli ve de resmi bir belgeyi kapıp götürmüş olduğu halde, siz hiç bir şeyden haberiniz yokmuş gibi konuşuyorsunuz..»

«Hangi hayvandan bahsediyorsunuz?»

«Sözüm buradan dışarı, sizin boz renkli domuzunuzu söylemek istiyorum.»

«Bu olayda benim ne suçum var? Mahkeme odacısı, kapıları açık bırakmasaydı..»

«Ama İvan İvanoviç, hayvan size aittir. Sahibi olarak siz de suçlusunuz.»

«Beni domuzla bir tuttuğunuz için size teessüf ederim.»

«Hayır böyle bir şey söylemedim İvan İvanoviç!. Yemin ederim ki söylemedim. Lütfen, elinizi vicdanınıza koyarak düşününüz, kentimizde ve özellikle ana caddelerde hayvanların dolaşmaları, hükûmetçe yasak edilmiştir. Bunu herhalde biliyorsunuz.»

«Tanrı aşkına neler söylüyorsunuz? Sanki domuzun sokağa çıkması çok mu önemli?»

«İzninizle size söyliyeyim, hükûmetin bildirisi böyle. Buna uymaya zorunluyuz. Bazan sokaklara, hatta meydanlara, kazlar ve tavuklar çıkarlar, bunu siz de görüyorsunuz. Tavuklara, kazlara pek ses

çıkarmıyoruz. Ama domuz ve keçilerin sokaklara, meydanlara bırakılmamaları için, daha geçen yıl bildiri yayınlamıştım. Bu bildiriyi, daha o zaman, mecliste, halkın önünde okutturmuş, herkese duyurmuştum.

«Hayır hayır, Pyotr Fedoroviç, bu sözlerinizle beni incitiyorsunuz.»

««Sevgili dostum ve velinimetim, sizi incitmeye çalıştığını söylemeyiniz. Belki anımsayacaksınız, geçen yıl çatınızı, verilen ruhsattan bir arşın daha yüksek yaptırmış olduğunuz halde, size bir sözcük söyledim mi? Bunun hiç farkında değilmiş gibi davrandım. Emin olmanızı rica ederim, aziz dostum, şimdi de uyarıda bulunmak istemezdim... Fakat görevim bu benim. Görevim temizliğe uyulmasını herkesten istemektir. Şimdi bir düşününüz, büyük bir caddede birdenbire...»

«Ne söylüyorsunuz kuzum, büyük caddeleri biliyorum ben. Bütün kadınlar çöplerini oralara atarlar..»

«İvan İvanoviç, beni kırdığınızı söylememe izin veriniz. Evet, bazan böyle çöpler atılır. Ama çoğunlukla, yalnız diplerinde, samanlıklarda görülür. Fakat, gebe bir domuzun büyük caddelerde görünmesi öyle acaip bir iş ki...»

«Bundan ne çıkar Pyotr Fedoroviç? Domuzu da tanrı yaratmıştır.»

«Kabul. Sizin çok bilgin bir kişi olduğunuzu, hayat deneylerinizin engin olduğunu biliriz. Bildiğiniz gibi, ben hiç bir bilimle uğraşmadım. Okuma yazmayı bile otuz yaşlarımda ilerlettim. Bu meslеğe ,alaydan yetişerek geldim.»

İvan İvanoviç, biraz müstehzi bakarak:

«Hım» dedi.

Polis Müdürü konuşmasını sürdürdü

«Evet ne diyordum, evet 1801 yılında 42. avcı alayının 4. bölüğünde teğmendim. Bölük Komutanımız ,belki tanıyacaksınız, yüzbaşı Ercmeyef idi.»

Bu sırada, polis Müdürü'nün gözü, İvan İvanoviç'in elinde açık tutarak içindeki enfiyeyi karıştırdığı tabakasına takıldı. Hemen parmaklarını oraya soktu.

İvan İvanoviç aynı ses tonu ile :

«Hım..» diye cevap verdi.

Polis Müdürü gene sürdürdü :

«Fakat benim görevim, hükûmetimizin emirlerini yerine getirmektir. Size şunu hatırlatırım, İvan İvanoviç, mahkemede resmi bir belgeyi yok edenlerin, öbür bütün suç işliyenler gibi ceza göreceğini biliyor musunuz?»

«Evet biliyorum. İsterseniz size de öğreteyim. Bu söyladiğiniz yasa insanlar içindir. Örneğin belgeyi siz çalmış olsaydınız, dediğiniz gibi olurdu. Fakat domuz hayvandır. Tanrının bir yaratığı..»

«Dediğiniz bir bakıma doğru ama, yasalar der ki, hırsızlıkta suçlu.. Bu noktaya dikkat etmenizi rica ederim, suçlu! Burada, ne soyu, ne sopu, ne de sıfatı araştırılır. Suç işleyip işlemediğine bakılır. Hayvan da suçlu olabilir. Gene siz bilirsiniz, fakat hayvanın, önce de söylediğim gibi cezalandırılması için, düzeni bozma suçundan polise teslim edilmesi gerekir.»

İvan İvanoviç gayet soğuk kanlı :

«İşte bu olamaz Pyotr Fedoroviç, kesin olarak söylüyorum.» dedi.

«Siz bilirsiniz, sonra sonuca razı olacaksınız. Ben hükumetin emrine göre hareket etmeye zorunluyum.»

«Beni korkutmak mı istiyorsunuz? Domuzu almak üzere o kolu sakat askeri göndereceksiniz değil mi? Hizmetçi kadına derhal emir vereceğim, o askeri ocak demiri ile kovsun. Hatta öteki elini de kırsın.»

«Sizinle daha fazla tartışacak değilim. Onu polise teslim etmek istemiyorsunuz, öyleyse onu Noel için kesiniz, jambon yapınız ya da öylece pişirip yiyiniz. Yalnız sizden bir ricam olacak, eğer sucuk yapacak olursanız, sizin Gapka'nın domuz kanı ve yağından maharetle yoğurup yaptığı bu sucuktan bana iki kangal gönderiniz. Karım Agrafena Turofimovna bu sucuğu çok sever.»

«Sucuk mu? Memnuniyetle gönderirim.»

«Sayın dostum, efendimiz, size çok minnettar kalacağım. İzniniz olursa, bir söz daha söyliyeceğim. Yargıç başta olmak üzere ,bütün ortak tanıdıklarımız, beni, değerli dostunuz İvan Nikiforoviç'le sizi barıştırmaya memur ettiler. Beni reddetmeyiniz.»

«Nasıl, o terbiyesizle mi barışacağım? İşte bu olamaz.»

İvan İvanoviç çok kararlı bir durumda idi.

Polis Müdürü, iki parmağının arasında tuttuğu enfiyeyi çekerek :

«Gene siz bilirsiniz. Size öğüt verecek değilim. İzniniz olursa söyliyeyim, şimdi dargınsınız, ama barışmaz...»

Polis Müdürü sözünü tamamlıyamadı. İvan İvanoviç, sözü değiştirmek istediği zamanlar yaptığı gibi, bıldırcın nasıl avlanır? Ondan söz etmeye başladı. Ve böylece, Polis Müdürü hiç bir sonuç alamadan geri dönmek zorunda kaldı.

Altıncı Bölüm

Sayın okurlar, bu bölümde herşey anlaşılacaktır.

İlkin şunu söyliyelim, mahkemede bu davanın hasıraltı edilmesine çok çalışıldı. Ama herşeyi, dava dilekçesini kapan domuz bozdu. Hemen ertesi gün, bütün Mirgorod kenti halkı, İvan İvanoviç'in boz renkli domuzunun, İvan Nikiforoviç'in dilekçesini kapıp kaçtığını duydu. Kabahat gene Polis Müdüründeydi. Çünkü bu haberi, patavatsızlığı yüzünden ağzından kaçırmıştı. Olayı İvan Nikiforoviç'e naklettikleri zaman, önce hiç bir şey söylemedi. Sonra yalnız-:

«Domuz, boz renkli miydi?» diye sordu.

O sırada, orada bulunan Agafiya Fedodeyevna, marifetini göstermekte gecikmedi. İvan Nikiforoviç'i yeniden kışkırtmaya başladı ve şöyle konuştu:

«İvan Nikiforoviç, ne yapıyorsun? Eğer bu işe önem vermezsen, sana budala diye gülerler. Bundan sonra senin soylu kişi olduğuna kim inanır? O çok sevdiğin şekerlemeleri satan salak kadınla nasıl herkes alay ediyor. Seninle de öyle eğlenecekler!.»

Diye diye, İvan Nikiforoviç'i kandırdı. Bu kötü ruhlu kadın, nereden tanıdı ise, orta yaşlı, kara sa-

rı, yüzü sivilciler içinde, üzerinde ne renkte olduğu belli olmıyan yamalı bir ceket bulunan, ağzı kalabalık bir adam buldu. Bu acaip adam, çizmelerini katranla boyardı. Daima kulakları arkasına üçer kalem takar, mürekkep şişesini, ceketinin üst düğmesine asardı. Müthiş de oburdu. Bir oturuşta, bir tabla börek yer, geriye kalırsa, onu da ceplerine doldururdu. Bu adam oturdu, armalı bir kâğıda, kimsenin gülmeden okuyamıyacağı bir şeyler yazdı. Bu benzeri kolay kolay bulunamıyacak adam, yazıp çizdi, sonra, bozdu, yeniden yazdı. Şöyle bir dilekçe ortaya çıktı :

«Mirgorod kent mahkemesine soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhunun sunduğu dilekçesidir:

Ben, soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun, yeni cereyan etmiş bir olayı, bilgilerinize saygı ile anlatıyorum. İvan İvanoviç'in sahibi bulunduğu bir domuz, mahkemeye verilmiş bir belgeyi yok etmiş, yaptığı küstahlık, gizli tutulmağa çalışılmış, fakat yabancılar dahil, bu olayı herkes duymuştur. Yasalara aykırı olarak hasıraltı edilmek istenen bu çirkin olay, mahkemede görüşülmelidir. Gerçi domuz aptal bir hayvandır. Yiyecek sanarak herşeyi kapabilir, kaçırabilir. Ama suçlu olan domuzun sahibidir. Kendine soylu kişi süsü veren bu haydut adam yasalara saygısızlığı ile de tanınmıştır. Domuzu bu işe o sürmüştür. Burada üzüldüğüm nokta şudur: Mirgorod kenti mahkemesi bu olayda bir tarafı tuttuğunu açık açık göstermiştir. Böyle olmasaydı, domuz dilekçeyi kapamazdı. Çünkü Mirgorod kent mahkemesinin çok sayıda memuru ve odacısı vardır. Her zaman salonun kapısında bulunan, bir gözü şaşı ve bir kolu sakat olan odacı, domuzu kovacak ve kovalıyacak kadar çevik bir adamdır.

Buradan da anlaşılıyor ki, Mirgorod mahkemesinin kışkırtması ve dolaylı yoldan bir çıkarı vardır. Bu işten belki de yahudi kurnazlığı ile bir kazanç sağlamıştır. Sözü edilen soylu kişi, haydutça bir suç işlemiştir. İşte bundan dolayı, ben soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun, mahkemeye açıkça ihtar ediyorum ki, bu boz renkli domuz ve onu buraya suç işlemeye yollayan kişi Pererepenko hakkında yasalara uygun ve benim lehime karar verilmezse, ben soylu kişi Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun, bu yolsuz işleminizi daha yüksek mahkemeye bildireceğim.

Mirgorod kazası soylu kişilerinden Nikifor oğlu İvan Dovgoçhun.»

Bu dilekçe mahkemede şaşkınlık yarattı ve tesirini gösterdi. Yargıç, ekseri iyi kalpli insanlar gibi korkmaya başlamıştı. Kâtibi uyardı. Fakat, kâtip deneylerden çok ders almış bir kişi idi. Dudakları arasından sadece bir «Hım..» sesi çıktı. Yüzünde şeytanca bir gülüş belirdi. Sanki ayağına koşarak gelen kurbanını gördüğü zaman birden, gözlerinde umursamazmış gibi iki parıltı göründü. Buna iki anlamlı bir yüz demek daha doğru olur. Görünen çözüm yolu şuydu, o da iki eski dostu barıştırmaktı. Fakat yapılan bütün girişimlerin başarı sağlamadığı, bu işe nasıl başlanmalıydı? Bir kez daha denemekte yarar vardı. Buna ön ayak oldular. İvan İvanoviç'e gittiklerinde, bunu açıktan açığa istemediğini söyledi. Hatta gelenlere darıldı. İvan Nikiforoviç, ise gelenlere arkasını döndü, söz söylemek bile istemedi.

O zaman, mahkeme hızlı iş yapma ününe bir yenisini daha ekledi. Dilekçe, hemen aynı yargıç ta-

rafından havale edildi, kayda verildi, numara aldı, dosya açıldı ve dolaba yerleştirildi. Dilekçe bu dolapta, bir yıl, iki yıl yattı, daha da yatacak. Bir çok nışanlı kızlar dünya evine girdi. Mirgorod'da yeni bir ana cadde açıldı. Yargıç'ın bir azı dişi ile iki yan dişi düştü. İvan İvanoviç'in bahçesinde oynıyan çocuklar daha çoğaldı. (Bu çocukların kimin çocukları olduğunu tanrı bilir.) İvan Nikiforoviç, İvan İvanoviç'i bütün bütün kızdırmak için, eskisinden biraz uzak olmakla birlikte, yeniden bir kaz kümesi yaptırdı. Sanki uzaktan gülerek nanik yapıyordu komşusuna.. Bir zaman daha geçti. İvan Nikiforoviç, kendi alanına öyle binalar inşa ettirdi ki, bu eski iki dost, birbirlerinin yüzünü artık göremez hâle geldiler. Birinin sundurması, öbürünün penceresini görmüyordu.

Şimdi, dâva ne oldu diye soracaksınız? Dâva düzenli bir şekilde, kapısı mürekkep lekeleri ile renk değiştirmiş dolapta uykusuna devam ediyordu. Yargıç dahil, herkes onu orada unutmuştu.

O sırada, bütün Mirgorod kenti için olağanüstü önemde bir olay cereyan etti. Gene şaşacaksınız, Polis Müdürü bir balo verdi. Bu toplantıdaki insanları ve şölen masasını, kendi öz renkleri ile canlandıracak fırça ve boya bulamıyacağım. Şöyle bir temsil getireyim. Bir saati alıp, arka kapağını açınız, içinde neler olduğuna bakınız. Karma karışık aletler değil mi? Şimdi gözünüzün önüne getiriniz. Polis müdürü'nün bahçesinde, bozuk bir saat içi gibi karışıklık vardı. Bir sürü tekerlek oraya, buraya atılmıştı. Çeşit çeşit araba kalıntıları, kimbilir ne zamandan kalmıştı? Biri faydon biçiminde ise, öbürü önü dar kupa arabasını andırıyordu. Kimisi

hem yaylıya, yük arabasına benziyordu. Hele bir tanesi, saman yığınına ya da iriyarı bir tüccar karısına benzetilebilirdi. Üstü başı yırtık pırtık bir yahudiye benzetileni de olabilirdi. Bu karma karışık tekerlek ve arabacı yerleri arasından küçük bir ev penceresini andıran, kalın çubuklarla boyanmış, kalın kafesli pencereleri olan kupa arabasına benziyen bir şeyler de görünüyordu. Çapraz cepkenli, kül renkli ceketleri, deri şapkaları ve çeşitli büyüklükteki kasketleri olan, pipolu arabacılar, koşumları çıkarılmış atları avluda dolaştırıyorlardı. Polis Müdürünün balosu, ne görkemli bir balo idi. İzniniz olursa, burada bulunanları teker teker tanıtayım size. Taras Tarasoviç, Epil Akinfoviç, Evtihiy Evtihyeviç, İvan İvanoviç, ama bunun bizim İvan İvanoviç olduğunu sanmayın. Sava Gavriloviç, bizim kahramanımız İvan İvanoviç, Elevferiy Elevferiyeviç, Makar Nazaryeviç, Foma Grigoryeviç. Daha pek çok var, fazla sayamıyacağım. Gücüm yetmez buna. Yazmaktan parmaklarım yoruldu. Ne kadar da çok insan varmış Mirgorod'da, Sarışın, çok esmer, beyaz, uzun boylu, kısacık boylu şişmanlar. İvan Nikiforoviç gibi çok şişmanlar. Her biri Polis Müdürünün kılıcının kınına girecek kadar cılız bayanlar da vardı. Beyaz, kırmızı, sarı, kahverengi, biçimi değiştirilmiş, ne kadar çok başlıklar, yerleri süpüren elbiseler, kordelâlar, renk renk mendiller, çantalar vardı. Bütün bunları gördükten sonra, başka bir şey görmenize gerek yok, zavallı gözler. Hazırlanan masa ne kadar uzundu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Herkes konuşmaya dalmıştı. Bütün bunlar birleşince, bir uğultu geliyordu bahçeden. Bu gürültünün yanında, bütün çarklarıyla dönen bir değirmen hiç kalırdı. Onların herbirinin ne üzerin-

de konuştuklarını tamı tamına söyleyemem. Fakat, kışın sert geçtiği, köpeklerin hırçınlığı, yeni buğday ürünü, başlıklar, aygırlar gibi yararlı ya da yararsız şeyler gibi konular söylenebilir. Ha unutuyordum, evet, İvan İvanoviç, fakat bizim kahramanımız değil, öbürü, bir gözü kör olan İvan İvanoviç :

«İnanır mısınız baylar, sağ gözümün, Bay İvan Nikiforoviç'i burada görmemesi çok garip geliyor bana!.» dedi.

Bir gözü kör olan İvan İvanoviç, kendisinden hep alayla söz açardı.

Polis Müdürü :

«Çağırdım, ama gelmek istemedi.» dedi.

«Böyle şey olur mu?»

«Oluyor işte. İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç'in darılmaları üzerinden iki yıl geçti. Birinin bulunduğu yere ,öbürü ne olursa olsun gelmiyor.»

Bir gözü kör İvan İvanoviç, sağlam gözünü göğe çevirdi ve ellerini açarak:

«Neler söylüyorsunuz? Peki ne olacak şimdi? Sağlam gözlü insanlar, birbirleri ile iyi geçinmedikten sonra, şu kör gözümle ben nasıl dost edineceğim?»

Bu söze, herkes kahkahalarla güldü. Hoş şakalar yaptığı için, bir gözü kör İvan İvanoviç'i dostları çok severdi. Hatta bir köşede kendi halinde oturan, uzun boylu, zayıf, sırtında pamuklu kumaştan dikilmiş ceketi bulunan adam bile yerinde kımıldadı. Burnuna yapıştırılmış yakıya dokundu. Sonra yerinden kalktı, kalabalığa yaklaştı. Bir gözü kör İvan İvanoviç, çevresinde büyük bir kalabalık görünce :

«Beni dinleyiniz!.» diye sesini yükseltti. «Benim şaşı gözüme bakıp güleceğinize, haydi gelin,

bizim bu iki sayın dostumuzu barıştıralım!. Bakın şurada İvan İvanoviç kadınlarla, kızlarla konuşuyor, siz gizlice İvan Nikiforoviç'i getirin, onları barıştıralım.» dedi.

Bir gözü kör İvan İvanoviç'in bu önerisini, orada bulunanların tümü, sevinçle kabul ettiler. İvan Nikiforoviç'i ,ne sonuç verirse versin, Polis Müdürünün balosuna getirmesi için, hemen evine birisini göndermeye karar verdiler. Aslında yapılması çok güç bir işti bu. Bunu kim üzerine alacaktı? Kimin gitmesi gerekir sorusu herkesi şaşırttı. Diplomaside kimin daha yetenekli, kimin konuşmada daha ikna edici olduğu tartışıldı. Sonunda oy birliği ile bu işi Anton Prokofyeviç Golopuz'a vermeyi kararlaştırdılar.

Şimdi, sayın okurları bu seçkin kişi ile sizi tanıştırmam gerekir. Anton Prokefyeviç, sözün tam anlamı ile çok erdemli bir insandır. Mirgorod kentinin değerli insanlarından biridir. Ona bir kaşkol ya da hırka armağan edildiği vakit teşekkür ederdi, ama burnuna yavaşça bir fiske vurulduğu zaman gene teşekkür etmeyi ihmal etmezdi. Birisi kalkıp da ona: Anton Prokofyeviç, niye ceketinizin dirsekleri mavi de öbür tarafı kahverengi?» Diye sorsa, o rahatça: «Sizde böylesi de yok ya!. Merak etmeyin, biraz eskisin, her yanı aynı olacak.» Derdi. Ve gerçekten, güneşte çok dolaşmasının etkisiyle, mavi çuha önceleri kahverengine dönmeye başlıyor, daha sonra ceketin her yanı aynı rengi alıyordu. Anton Prokofyeviç'in bir garipliği şuydu: Yünlü elbiseyi yazın, pamukluları da kışın giyerdi. Yadırgayacaksınız belki ama, Anton Prokofyeviç'in evi yoktur. Eskiden kentin bir ucunda küçük bir evi vardı. Bir gün ca-

nı sıkıldı, bu evi sattı. Eline epeyce para geçti. Bu para ile üç kısrak ve küçük bir yaylı araba satın aldı. Araba çok işine yaradı. Çiftliklerde konuk kalmak için epeyce dolaştı. Fakat hayvanlar bakım ve yem istiyordu. Yulaf alacak parayı her zaman bulamıyordu. Bunun da kolayını buldu: Onların hepsini vererek, karşılığında bir keman, güzel bir hizmetçi kızı ve üste de 25 rublelik bir bankonot aldı. Anton Prokofyeviç, bunlardan da çabuk bıktı. Kemanı sattı, kızı da altın işlemeli bir tütün kesesiyle değişti. Kendisine sorarsanız, eşi kimsede bulunmayan bir tütün kesesinin sahibidir. Artık çiftlik çiftlik dolaşmayı da bıraktı. Mirgorod'da soylu kişilerin evlerinde konuk kalmayı beceriyor, ama ne karşılığı biliyor musunuz? Burnuna fiske atmaktan hoşlanan soylu kişilerin alaylarına katlanma karşılığı oluyor bu..

Anton Prokofyeviç, dehşetli boğazına düşkündür. Kâğıt oyununda, «Budala» ve «Değirmenci» oyunlarını çok iyi oynar. Herkesc başeğmek başlıca meziyeti olduğundan, sözünü ettiğimiz görevi hemen kabul etti. Yola koyulurken, önemli bir kişi gibi bakınıyordu etrafına.

Hem gidiyor, hem düşünüyordu. Onun karşısında nasıl konuşmalıydı acaba? Çok sayın bir kişi olmasına rağmen, İvan Nikiforoviç, sert bir insan sayılırdı. Bir an durakladı, o, yataktan kalkmayı bile büyük bir zahmet sayardı. Nasıl kalkıp da giyinmeye ve yola çıkmaya razı olacaktı? Haydi yola çıkmayı kabul ettiğini var sayalım. Kendisine büyük düşman olarak gördüğü İvan İvanoviç'in çağrılılar arasında mutlak bulunduğu bir yere nasıl girecekti? Anton Prokofyeviç, ne kadar ince eleyip sık

dokursa, o ölçüde engeller çoğalıyordu karşısında. Havada bir sıkıntı vardı. Güneş ortalığı kavuruyor, o da ter içinde yürüyordu. Burnuna fiske atılmasına hiç ses çıkarmazdı ama, bir çok işlerin kurnazlıkla sonuca ulaştırılacağını bilen bir adamdı. Aptal gibi görünerek, bir çok işleri kendi çıkarına göre çözümlemeyi başardığı zamanlar olmuştu. Bir çok akıllı kişinin sıyrılmayı beceremediği çapraşık işlerden, kurtulma yollarını görebilmişti.

Bundan dolayı, aklı ile öğünürdü bazan. İvan Nikiforoviç'i bir yolunu bulup kandıracağına aklı kestiği an, beklemediği bir olay onu çok şaşırttı. Burada okurlara kısacık bir açıklama yapayım. Anton Prokofyeviç'in bir çok özellikleri arasında, acaip renkli bir pantalonu vardı. Onu ne zaman giyse, köpekler peşine takılır, eğer çabuk kaçmayı beceremezse, mutlaka ısırırlardı. O gün, aksi raslantı belki, balonun şerefine onu giymişti. Düşüncelere dalmış, etrafından habersiz yürürken, etrafını çeviren köpek havlamaları ile şaşkına döndü. Ve bu şaşkınlık arasında öyle bir çığlık kopardıki, çok önceleri tanıdığımız zayıf kadın değil, aynı evde oturan uzun ceketli çocuk da onu karşıladı. Bahçede oynıyan çocuklar da koşuştular. Ne yazık ki, köpekler bir bacağını ısırmışlardı. Anton Prokofyeviç, bütün cesaretini, birdenbire yitirdi. Sapsarı bir yüzle, merdivenlere yaklaştı.

Yedinci Bölüm

Hikâyenin sonu

İvan Nikiforoviç, Anton Prokofyeviç'i görünce, biraz alaylı :

«Ooo, merhaba, köpekleri neden kızdırıyorsunuz?» dedi.

Herkes, Anton Prokofyeviç'le şaka ederek konuşuyordu. Çünkü arkasından alay başlardı.

Anton Prokofyeviç :

«Hepsinin de canı cehenneme!. Hepsi üzerime saldırdı, görmüyor musunuz?» diye cevap verdi.

«Gene yalan söylüyorsunuz.»

«Neden yalan söylüyeyim? Pyotr Fedoroviç sizi yemeğe bekliyor.»

«Hım...»

«Yemin ederim ki, sizin yemeğe gelmenizi çok istiyor. İvan Nikiforoviç, neden beni düşman gibi görüyor. Hep benden kaçıyor. Bana uğramaz oldu, diyor.»

İvan Nikiforoviç çenesini kaşıdı, cevap vermedi.

Anton Prokofyeviç konuşmasını sürdürdü :

«Doğrusu gayet içten yapılmış bir çağrı bu. Eğer, İvan Nikiforoviç bu kez de gelmezse diyor,

bu hareketini nasıl yorulmamalı bilmem, herhalde benim için iyi şeyler düşünmüyor diyor. Anton Prokofyeviç, İvan Nikiforoviç'e kadar bir zahmet ediniz, lütfen yemeğe buyurmasını söyleyiniz, dedi. Haydi hazırlanın da gidelim İvan Nikiforoviç? Şimdi orada, bütün dostlarınız toplandılar.»

İvan Nikiforoviç, karşısındakini dinlemiyordu. Kümesin önünde, boğazını yırtarcasına öten horozu seyrediyordu.

Gayretli elçi :

«Bilseniz İvan Nikiforoviç, Pyotr Fedoroviç, ağzınıza lâyık, güzel mersin balığı ve taze havyar ikram edecek..» diye konuştu.

Bu sırada, İvan Nikiforoviç, aracıya döndü, dikkatle dinlemeye başladı. Bu hal cesaret vericiydi. Anton Prokofyeviç, karşısındakini kandırdığını sandı :

«Haydi çabuk gidelim dostum, Foma Grigoryeviç de orada. Siz seversiniz onu..»

İvan Nikiforoviç, hiç kıpırdamadan yatıyordu. Suratı gene asılmıştı.

«Ne dersiniz? Geliyor musunuz?» diye sordu.

İvan Nikiforoviç, bir tek sözcükle niyetini belli etti :

«İstemiyorum.»

Anton Prokofyeviç, tam kandırdığını sandığı sırada ,kesin bir «İstemiyorum.» sözü duyunca afallad.

Gerçi, kendisiyle bu şekilde eğlenenler olurdu. Yargıç ve Polis Müdürü, içkili saatlerinde, onun başına alev almış kâğıt koyarlar ve gülerlerdi. O zaman çok canı sıkılır, fakat belli etmezdi. Bu kez de öyle sıkıldı ve :

«Neden gelmek istemiyorsunuz?» diye sordu.

İvan Nikiforoviç, burnuna enfiye çekti ve cevap vermedi.

«Gene siz bilirsiniz İvan Nikiforoviç, dostlarınızı neden görmek istemediğinizi bilemiyorum.»

Sonunda İvan Nkiforoviç :

«Niçin geleyim? Haydut adam oradadır.»

O, bu sözcükle, İvan İvanoviç'i ima ederdi.

«Vallahi gelmedi, billâh gelmedi. Yemin ediyorum işte. Beni hemen ateş çarpsın ki gelmiyecek!. Haydi İvan Nikiforoviç, gidelim.»

Bunları, her sözün başında yemin etme alışkanlığı olan Anton Prokofyeviç söylüyordu.

«Bak yine yalan söylüyorsunuz Anton Prokofyeviç, ben bilirim, o oradadır.»

«Ne üstüne yemin isterseniz, edeyim. Eğer orada ise, şuradan sağ çıkmıyayım. Yalan söylemekte ne çıkarım var benim? Ellerimden ayaklarımdan etlerim dökülsün. Gene mi inanmıyorsunuz? Şuracıkta gebereyim ki, doğru söylüyorum. Eğer yalan söylüyorsam, anam, babam ve de ben cehenneme atılalım. Şimdi de inanmıyor musunuz?»

İvan Nikiforoviç, bu güven verici yeminlerden sonra ferahladı. Kocaman ceketli çocuğa, pantolonunu ve pamuklu ceketini getirmesini söyledi.

İvan Nikiforoviç'e pantalonunu ne güçlükle giydirdiklerini, sarı kıravatını nasıl bağladıklarını, koltuk altı sökülmüş ceketini nasıl giydirdiklerini, izin verirseniz anlatmıyayım. İvan Nkiforoviç, giyinme sırasında Anton Prokofyeviç'le eğlenmesine devam ediyor, değerli enfiye kesesini neyle trampa edebileceğini soruyordu. Ama karşısındaki renk vermeden susuyordu.

Bu sırada, toplantıda bulunanlar meraktan çatlıyacaklardı. Davetlilerin bir bölüğü İvan Nikiforoviç'in geleceği, öbür bölüğü ise gelmiyeceği üzerinde tartışıyorlardı. Hatta Polis Müdürü, İvan Nikiforoviç'in gelmiyeceği üzerine, bir gözü kör İvan İvanoviç ile bahse bile tutuşmuştu. Fakat bahsin acaip tarafı, bir gözü kör İvan İvanoviç, kendi kör gözüne karşılık, onun da sakat bacağını ortaya koymasını istediğinden, Polis Müdürü, bahse tutuşmaktan caydı, ve suratını astı. Toplantıda bulunanlar ise, başlarını çevirip gizli gizli güldüler.

Mirgorod'da tören günlerinde bile, yemek bu kadar gecikmezdi. Oysa saat ikiyi çoktan geçmişti. Daha kimse yemek masasına buyur edilmemişti.

Anton Prokofyeviç, içeri girer girmez, herkes, bir anda onun etrafını çevirdi. Bütün sorulara karşılık, ciddi bir sesle: «Gelmiyecek» diye bağırdı. O, bu sözü söyler söylemez, aracılıkta uğradığı başarısızlıktan ötürü, suratına bir yığın azar, küfür, belki de burnuna fiske geleceği an, birden kapı açıldı ve İvan Nikiforoviç şişman gövdesi ile içeri girdi.

Eğer, kapıda dirilen bir ölü ya da şeytan görünmüş olsa idi, belki de, İvan Nikiforoviç'in bu beklenmedik gelişinin uyandırdığı şaşkınlığı yaratamazdı. Bu işte en büyük pay Anton Prokofyeviç'indi, bundan dolayı göbeğini tuta tuta gülüyordu.

Herkes hayretle bakıyordu. Bu kadar kısa süre içinde, bir soylu kişiye yaraşan bir biçimde giyinebilmiş olması ve çağrıya uyması, çeşitli fısıldaşmalara yol açtı. O sırada İvan İvanoviç, orada yoktu. Bir Bayan konukla dışarı çıkmıştı. Orada bulunanlar, şaşkınlıktan kurtulunca, İvan Nikiforoviç'in sağlığını sordular. Fazlaca şişmanlamış olduğu için

kuşkularını bildirdiler. İvan Nikiforoviç, gösterilen ilgiye teşekkür etti, hepsini sarılıp öptü.

O sırada, Borç çorbasının kokusu salona yayıldı ve iyice acıkmış olan konukların burun kanatlarını haş bir şekilde gıdıkladı, ağızlarını sulandırdı. Herkes, bir anda yemek masasında yerini aldı. Şişman ve zayıf bayanlar, renk renk giysileri ile masanın etrafında, göz kamaştırıcı bir manzara çizmişlerdi. Masadaki yemekleri anlatmak benim işim değil. Ne kaymaklı gözlemelerden, ne Borç çorbası ile birlikte getirilen börekten, ne üzümlü hindi dolmasından, ne üzüm suyu ile pişirilmiş fırınlanmış ördekten, ne de şarap alevleri içinde kaz yumurtasından yapılmış omletten söz açacağım. Zaten, yemeğe ilişkin konuşmak hoşuma gitmez. Onları iştahla yemek, en sevdiğim şeydir.

En meraklı noktaya şimdi geldim. İvan İvanoviç, havuç ile hazırlanmış haşlama balığı çok beğendi. Bu balığın sosunun dozunu tutturmak her ahçının elinden gelmezdi. Balık yerken hep bu noktayı düşünürdü. Balığı ince kılçıklarından ayırdı ve şöyle bir arkasına yaslanıp, bir soluk alayım dedi. Şöyle bir karşısında oturanlara bakayım derken, ne görsün, tam da orada, İvan Nikiforoviç oturmuyor mu?

Aynı anda ,raslantı bu ya, İvan Nikiforoviç de baktı. İzin verin yazamıyacağım. Lütfen bana başka kalem veriniz. Bağışlayın, kalemime egemen değilim artık. O, incecik ucu ile, uyuşuk yada ölü bir serçe gibi duruyor. Her ikisinin yüzü de, şaşkınlığın etkisi ile taş kesilmişti sanki. Beklemedikleri bir dosta raslamışlar gibi, ellerinde olmadan, birbirlerine yaklaşmaya ve «Lütfen buyurunuz» ya da «Benimkinden buyurmanızı rica edebilir miyim?» sözcükleriyle enfiye ikram etmeye hazırlandıkları

sanılan bir yüzle kala kalmışlardı. Bir kaç saniye sonra, her ikisinin yüzü de acaip bir hal aldı. Her ikisinden de ter boşanmaya başladı?

Masada bulunanları derin bir sessizlik kapladı. Bütün gözler onlara çevrilmişti. Horozların nasıl erkekliklerini yitirdikleri üzerinde, meraklı bir konuşmaya dalan bayanlar, birdenbire sustular ve birbirlerine iki eski dostu işaret ettiler. Sanki dünyada herşey sustu. O sırada bir ressam olsaydı, rahatça tablosunu tamamlayabilirdi. Çünkü hiç kimse kımıldamıyordu.

İlk kımıldanan İvan İvanoviç oldu. Mendilini çıkardı, burnunu ve ağzını silmeye başladı. İvan Nikiforoviç'i sormayın, o etrafına bakınıyor, açık bulunan kapıyı gözlüyordu. Polis Müdürü, hemen o anda, bu niyetin farkına vardı ve ufak bir el işaretiyle kapıyı kapattırdı. Kurtuluş yoktu. Her iki dost da yemek yemeye başladılar. Artık birbirlerini görmüyorlardı.

Bu hava içinde, yemekte fazla konuşan olmadı. Yemek biter bitmez, iki eski ahbap, yerlerinden fırladılar, çarçabuk gitmek için, şapkalarını araştırmaya koyuldular. İşte o zaman Polis Müdürü, İvan İvanoviç'e, bizim İvan İvanoviç'e değil, öbürüne, bir gözü kör İvan İvanoviç'e işaret etti. Ve o vakit kaybetmeden İvan Nikiforoviç'in arkasında yer aldı, kendisi de İvan İvanoviç'in arkasına geçti. Her ikisi birden, onları birbirine itmeye, el sıkışmaya zorladılar. Bir gözü kör İvan İvanoviç, İvan Nikiforoviç'i, biraz yana da olsa, az çok başarı ile İvan İvanoviç'in bulunduğu yere kadar itti .Fakat Polis Müdürünün ayağı sakat olduğu için gücü yetmiyordu. Rotayı çok kenara kırdı. Onlar birbirlerine yak-

laşacaklarına, uzaklaşmışlardı. Bana sorarsanız, bu biraz da masada içilen içkiden olmuştur. Ne diyeyim, böylece İvan İvanoviç, merakla onlara sokulan kırmızı tuvaletli bir bayanın üzerine tosladı. Bu, hiç de hoş bir şey değildi. Yargıç, işin nezaketinin farkına vardı. İşi düzeltmek amacı ile ilkin, burnuyla, üst dudağında bulunan enfiyeyi çekerek, Polis müdürünün yerini aldı ve İvan İvanoviç'i öteki tarafa itmeğe başladı. Mirgorod'da genellikle insanlar böyle barıştırılır. Yargıç, İvan İvanoviç'i öbür tarafa iter itmez, bir gözü kör olan İvan İvanoviç de bütün gücüyle yüklenerek, terden sırılsıklam ıslanan İvan Nikiforoviç'i itti. Her iki dost da direnmekten vaz geçmiyorlardı. Ama onları iten kişiler, konuklardan da önemli bir takviye aldıkları için, sonunda yüz yüze getirdiler.

İki dost, ellerini birbirlerine uzatmadıkça, bırakılmayacaklardı. Etrafları çevrilmişti. Herkes, sözleşmiş gibi, bir ağızdan seslendi:

«Tanrı aşkına İvan Nikiforoviç ve İvan İvanoviç niçin darıldığınızı söyleyiniz. Bir hiç yüzünden değil mi? Tanrının önünde, bu halden utanmıyor musunuz?»

İvan Nikiforoviç, yorgunluktan soluk soluğa kalmıştı:

«Hiç bir şey bilmiyorum, (barışmaktan fazla kaçınmadığı anlaşılıyordu) Ben İvan İvanoviç'e hiç bir şey yapmadım. Oysa, o benim kümesimi yıktı. Beni öldürmek istedi.»

İvan İvanoviç, İvan Nikiforoviç'in yüzüne bakmadan:

«Benim ona karşı hiç fena niyetim yoktur. Sayın soylu kişiler, hepinizin ve tanrının önünde ye-

min ederim, ben ona hiç bir şey yapmadım. Oysa o, bana hakaret etti, benim ünvanımı lekeledi.»

İvan Nikiforoviç :

«İvan İvanoviç, elinizi vicdanınıza koyunuz da öyle söyleyiniz, ben size nasıl bir kötülük yaptım?» dedi.

Düşmanlık duyguları sönmeye başlamıştı. Hatta, yanlış tahmin etmiyorsam, İvan Nikiforoviç, enfiye kutusunu çıkarmak ve «Buyurunuz» demek için elini cebine bile atmıştı.

İvan İvanoviç, gene başka tarafa bakarak :

«Sayın Bay, burada tekrarlamaktan utandığım bir sözcük ile unvanını ve soyadını aşağılamanız fenalık değil midir?» diye sordu.

«İvan İvanoviç, izin verirseniz size içtenlikle söyliyeyim. (Bu sırada İvan Nikiforoviç, parmağının ucu ile İvan İvanoviç'in düğmesine tuttu. Bu barışma eğilimini gösteriyordu) Siz, hiç önemi olmıyan bir söz için kırıldınız, size kaz demiştim, bu sözde ne var?»

İvan Nikiforoviç, bu sözcüğü söylemekle hatâ yaptığını anladı ama geç anladı. Söz ağzından çıkmıştı bir kez.

Dönüşü olmıyan bir boşluğa düşer gibi oldu. Hele bir düşünülsün, bu sözcük, tanıksız söylendiği zaman bile, İvan İvanoviç altüst olmuştu. Onun ne kadar sinirlendiğini nasıl tarif edeyim, doğrusu bunu bilemiyorum. Sevgili okurlar, biraz serin kanlılıkla düşününüz. Bu öldürücü sözcük, özellikle Mirgorod'un kibar bayanları önünde söylenmişti. Oysa, o kibar bayanların gözünde ne kadar iyi bir izlenimi vardı. İvan Nikiforoviç, böyle patavasızca hareket etmeyip de, ona kuş demiş olsaydı, belki de

herşey bu kadar çıkınaza girmezdi. Evet, artık yapılacak bir şey olamazdı.

Kahramanımız, İvan Nikiforoviç'e öyle bir bakış baktı ki, tasavvuru çok güçtür. Doğrusu ben, İvan Nikiforoviç'in o anda yanıp kül olmayışına şaştım. Konuklar bu korkunç bakışın anlamını derhal anladılar ve onları birbirlerinden uzaklaştırdılar.

Hiç kimseyi kırmayan, bu yumuşaklık örneği soylu kişi, büyük bir hiddetle çıkıp gitti. Herkes yerinde dona kalmıştı. Öfkeler körüklenirse, böyle şiddetli fırtınalar kopar.

Belki bir ay, İvan İvanoviçi ne gören oldu, ne de hakkında bir şey söylendi. Adalet sarayındaki dolap açıldı. O ünlü dava Yüksek Mahkemeye gitmişti. İvan İvanoviç, dâvanın ertesi gün sonuçlanacağı haberini aldığı vakit, etrafını görmiye başladı ve sokağa çıktı. Ama ne yazık ki, o günden sonra, Yüksek Mahkeme on yıl süre ile hergün dâvanın ertesi gün sonuçlanacağını bildirdi.

Şimdi o olaylardan, o kadar uzaktayım ki, belleğimdekileri toparlamaya çalışıyorum. Beş yıl kadar önce Mirgorod kentinden geçiyordum. İnsana kasvet veren bir mevsim başlamıştı. Yağmurlu havası, çamuru ve sisleriyle hüzünlü sonbahar, kenti sarmıştı. Durmadan ince ince yağan yağmur, toprağı iyice beslemiş, her tarafı yeşillikler sarmıştı. İhtiyar doğa, çapkınlık hevesine kapılmış yaşlı bir erkek ya da göğsüne gül takmak istiyen bir kocakarı gibi, duvarları, bahçeleri yeşil bir ağ ile kaplamıştı. Bir yanda hüzün, öbür yanda mutluluk tütüyordu. Bu birbirlerine zıt hava, içimde sıkıntı yaratmıştı. Mirgorod'a yaklaştıkça, yüreğim hızla çarp

maya başladı. Tanrım, burada ne anılar var diyordum. On iki yıldır Mirgorod'u görmemiştim. Vaktile burada içtenlikle kurulmuş, iki insanın dostluğu yaşıyordu. Tanıdığım bir çok insan öldü. Yargıç Demyan Demyanoviç, daha o tarihte tanrısına kavuşmuştu. Bir gözü kör İvan İvanoviç'i soracaksınız, o da sizlere ömür. Sonradan açılan büyük caddeye girdik: Tepelerine ot bağlanmış direkler gene var. Bir kaç kulübe kaldırılmış. Çitlerin perişan hâli bana hüzün verdi.

Galiba bir bayram günü idi. Üstü hasırla kapalı arabamızın kilise önünde durmasını istedim. Kimse görmedi beni. Usulca kiliseye girdim. İçerde hiç kimse yoktu. Demek, dindar insanlar da artık gelmiyorlardı. Böyle kasvetli bir günde, mumlar da insana üzüntü veriyordu. Kutsal köşeler, daha karanlıkça ve keder verici idiler. Yukardaki dar ve uzun pencerelerin camlarından, göz yaşları gibi yağmur damlacıkları süzülüyordu. Kutsal köşeye yaklaştım, ak saçlı bir ihtiyar vardı orada. Ona:

«Sorumu bağışlayınız, İvan Nikiforoviç yaşıyor mu acaba?»

Bu sırada, kutsal resimlerin önünde yanan mumlar, belki ufak bir rüzgâr esintisi ile daha parladılar ve ihtiyarın yüzü daha aydınlandı. Dikkatle bakınca, bu yüzde tanıdık çizgiler gördüm ve çok şaştım. Bu, İvan Nikiforoviç'in ta kendisi idi. Nasıl da değişmişti?

«Nasılsınız İvan Nikiforoviç? Ne kadar yaşlanmışsınız? Ne oldu size böyle?»

İvan Nikiforoviç :

«Evet, yaşlandım, biraz. Bugün Poltava'ya kadar gidip geldim.»

«Ne diyorsunuz? Bu kötü havada Poltava'ya nasıl gittiniz?»

«Ne yaparsınız, dâva...»

Ona daha dikkatli baktım ve içimi çektim.

İvan Nikiforoviç, bu iç çekişimin farkına varmıştı:

«Merak etmeyin, gelecek hafta sonuçlanacak. Hem de kesin olarak ben kazanacağım. Bunun haberini aldım.»

Hiç bir şey söylemeden oradan uzaklaştım. İvan İvanoviç'in ne halde olduğunu soruşturacaktım.

Tanımadığım birisi bana:

«İvan İvanoviç işte şurda. Koronun bulunduğu yerde duruyor.» dedi.

Zayıf bir ihtiyar gördüm. Bu muydu İvan İvanoviç? Yüzü kırışıklardan zor tanınıyordu. Saçları bembeyazdı. Kürkü eskisi gibi tertemizdi. Hatırımı sorduktan sonra, sivri yüzüne yakışan gülümseme ile bana döndü:

«Size, sevinçli bir haberim var.» dedi.

Ben merakla yüzüne bakınca

«Dâvam, yarın lehime sonuçlanıyor. Yüksek Mahkemeden söylediler.»

Sabırsızlıkla daha derin bir iç çektim. Çabucak vedalaştım, beni bekleyen arabaya bindim.

Posta arabasını çeken atlar, gayet cılızdılar, çamurda güçlükle yürüyorlardı. Yağmur daha da hızlanmıştı. Önde arabacı yerinde oturan yahudinin üzerine sicim gibi dökülüyordu. Rutubet sırtımı ve

omuzlarımı üşütmeye başlamıştı. Bir malıkûmun kaputunu yamamakta olduğu karakol kulübesi geride kaldı. Sonra tarlalar başladı, bazı yerler sürülmüş, bazı yerler yemyeşil ot içindeydi. Şurada burada, ıslanmış alaca kargalar.. Durmadan yağan yağmur, iyice kararmış gök.. Baylar, bu dünya ne kadar can sıkıcı...

gogol
hikayeler

NİKOLAY VASİLYEVİÇ GOGOL, 31 mart 1809 tarihinde doğdu, 4 mart 1852 de öldü. Rus edebiyatında, en büyük öncelerden sayılır. Çarlık dönemini onun kadar ayrıntıları ile bilen başka bir yazar yoktur denebilir. Daha önemlisi, o dönemin kaderamanlarını, tiplerini öyle ustalıkla, öyle canlı anlatır ki, hikayelerini okuduğunuz zaman, Çarlık döneminde yaşıyor gibi olursunuz.

Gogol, pozitivizm etkisinde kalmış, yazdığı kitaplarda, Çarlık Rusyası ile derinden derine alay ettiği için sansürle kendisini suçlu bulmuştur. Bu yüzden "Ölü Canlar"ı iki kez yazdığı halde, bir bunalım zamanı, ikinci cildin müsveddelerini ikinci kez yakmıştır. Ölümünden üç yıl sonra, bir sekreterinde kalan müsveddelere dayanılarak büyük bir bölümü yayınlanabilmiştir.

Sağlıksız ve sansürler içinde yaşıyan bir kişi olan Gogol, çok sıkı mizahsal kaynaşma kaygılık, hikayelerinin büyük çoğunluğu toplumsal gerçekçiliğin en sağlam örneklerinden sayılır. Hikayelerinde olaylar arasında çok ustalıkla yapılmış atlayışlar vardır. Bu nedenle Gogol'un, Rus Edebiyat geleneği içinde yergi türünde eriştiği noktada tek başına olduğu kuşkusuz söylenebilir.

Gogol'un başlıca eserlerini şöyle sıralayabiliriz: "Nirgorod Hikayeleri", "Petersburg Hikayeleri", "Taras Bulba", "Ölü Canlar", "Müfettiş", "Arkadaşlarıma Yazdığım Mektuplardan Parçalar".